

Nationaal Coördinator Groningen

Kwartaal rapportage

oktober - december 2017

Inhoud

Leeswijzer—3

1 Schadeherstel—4

- 1.1 Schadeafhandeling—4
- 1.2 Arbitreren Bodembeweging—8
- 1.3 Afhandeling complexe schadegevallen door NCG—9
- 1.4 Commissie Bijzondere Situaties—10
- 1.5 Opgekochte woningen NAM—10

2 Gebiedsgericht werken en versterken—11

- 2.1 Inspectieproces—11
- 2.2 Versterkingsadviezen van inspecties uit 2016/2017—14
- 2.3 Uitvoering van de 1467 eerste versterkingsadviezen—14
- 2.4 Vaststelling inspectieprogramma Q1 2018—15
- 2.5 Marktconsultatie—15
- 2.6 Voortgang gerealiseerde versterking—16
- 2.7 Heft in Eigen Hand – Eigen Initiatief—16
- 2.8 Informatiebijeenkomsten—17

3 Instrumentarium—22

- 3.1 Instrumenten in uitvoering—22
- 3.2 Instrumenten in ontwikkeling—26

4 Maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep—29

- 4.1 Actualisatie Meerjarenprogramma NCG (MJP-brief)—29
- 4.2 Versterking—29
- 4.3 Koopinstrument—30
- 4.4 Zorgprogramma—30
- 4.5 Kleine ondernemers—30
- 4.6 Veiligheidsregio—30

5 Kansrijk—31

- 5.1 Onderwijs—31
- 5.2 Zorg—32
- 5.3 Infrastructuur—33
- 5.4 Industrie—33
- 5.5 Risico- en crisisbeheersing—35
- 5.6 Agrarische sector—35
- 5.7 Energietransitie—36
- 5.8 Economie—36
- 5.9 Leefbaarheid—38
- 5.10 Cultureel Erfgoed—40
- 5.11 Woningcorporaties—41

6 Onderzoeken—42

- 6.1 Kennisplatforms—42
- 6.2 Critical review—43
- 6.3 CBS Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld—43
- 6.4 Vervolg woningmarkt- en leefbaarheidsonderzoek OTB en CMO STAMM—44
- 6.5 Regionale Marktindicator—45
- 6.6 Gronings Perspectief—45

6.7	Onderzoek oorzaken schade—45
6.8	Pilot tiltsensoren—46
6.9	Industrie—46
6.10	Infrastructuur—47
6.11	NEN—47
6.12	Proeftuin Onderdendam—48
7	Organisatie—49
7.1	Personele bezetting—49
7.2	Afhandeling klachten en Wob-verzoeken—49
7.3	Burgerbrieven—50
8	Financiën—51
8.1	Inleiding—51
8.2	Meerjarenprogramma NCG—51
8.3	Uitgavenontwikkeling bestuursakkoord en aanvullende afspraken—54
Bijlage 1 – Gepubliceerde onderzoeksrapporten—58	

Leeswijzer

Voor u ligt de kwartaalrapportage van het vierde kwartaal van 2017 van Nationaal Coördinator Groningen (NCG). De rapportage bestaat uit acht onderdelen. Het eerste onderdeel gaat over schadeherstel. De voortgang van het schadeherstel is inzichtelijk gemaakt door middel van cijfers over onder andere reguliere schade, acuut onveilige situaties en complexe schade. Het tweede onderdeel gaat over het inspectie- en versterkingsprogramma en de gebiedsgerichte aanpak. In het derde onderdeel wordt de stand van zaken met betrekking tot het instrumentarium weergegeven, met onderscheid tussen instrumenten die in uitvoering en instrumenten die in ontwikkeling zijn. Onderwerpen die in het vierde kwartaal in de maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep zijn besproken, komen in onderdeel vier aan de orde. Het vijfde onderdeel geeft de thematische aanpak op de verschillende beleidsterreinen van NCG weer. Onderdeel zes gaat over onderzoek en kennisontwikkeling gerelateerd aan aardbevingen en een leefbaar en kansrijk Groningen. De personele bezetting, afhandeling van burgerbrieven, klachten en Wob-verzoeken komt in onderdeel zeven aan de orde. De rapportage sluit af met onderdeel acht waarin een overzicht wordt gegeven van de bestedingen van NCG.

1 Schadeherstel

1.1 Schadeafhandeling

Dit hoofdstuk schetst het verloop van de schadeafhandeling. Dat gebeurt aan de hand van gegevens over de schadeafhandeling van Centrum Veilig Wonen (CVW), de behandeling van complexe schadegevallen door NCG en de behandeling van schadezaken door de Arbitrer Bodembeweging en de Commissie Bijzondere Situaties.

De rapportage richt zich met name op de afhandeling volgens het oude schadeprotocol. Vanzelfsprekend ontbreekt Zeerijp in deze aantallen doordat deze beving niet in het vierde kwartaal van 2017 heeft plaatsgevonden.

Op 31 januari 2018 is overeenstemming bereikt over een nieuw schadeprotocol. Vanaf 2018 rapporteert NCG niet langer over de brede afhandeling van schade. Mocht geconcludeerd worden dat er nog betrokkenheid is van NCG dan zal daarover vanzelfsprekend worden gerapporteerd. NCG zal in ieder geval nog over complexe schade en arbitrage rapporteren totdat deze zaken zijn overgedragen of afgerond.

1.1.1 Afhandeling reguliere schades

In onderstaande tabel staan de gegevens over de afhandeling van reguliere schades conform het oude protocol. Dit betreft zowel de gegevens over het vierde kwartaal als de gegevens over de afhandeling van schades vanaf 13 augustus 2012 (start van overzicht over de schadeafhandeling door NAM en CVW) tot het einde van 2017. CVW werkt met een continue werkvoorraad waarvan deze rapportage een momentopname is.

Tabel 1. Schadeafhandeling conform oude schadeprotocol door CVW¹

CVW schadeafhandeling conform oude schadeprotocol	Q4 (26-09-2017 t/m 31-12-2017)	2017	Totaal
Schademeldingen en inspecties	Q4	2017	Vanaf start schadeafhandeling (NAM + CVW)
Aantal binnengekomen meldingen	3	2.910	79.061
Totaal aantal meldingen in behandeling (stand op 31-12-2017)	-	-	7.059
Meldingen geïnspecteerd door eerstelijns schade-expert	254	3.042	78.125
Eerstelijns rapportage verzonden aan melder	150	5.388	77.652
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan rapporten met erkende schade</i> 	20	891	53.469
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan rapportages met enkel niet-erkende schade</i> 	130	4.497	24.183
Contra-expertise	Q4	2017	Sinds 5-1-2015
Contra-experts aan de slag	140	1.192	9.939

¹ De tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

Contra-rapportages ontvangen door CVW	352	1.580	9.737
Akkoord tussen eerstelijns schade-expert en contra-expert	156	1.350	6.307
Disakkoord (tussen eerstelijns schade-expert en contra-expert)	404	1.737	3.128
Afgesloten meldingen	Q4	2017	Vanaf start schade afhandeling (NAM + CVW)
Akkoord van melder ontvangen n.a.v. eerstelijns rapportage	178	1.338	47.120
Akkoord van melder ontvangen n.a.v. contra-expert	336	1.842	7.279
Totaal aantal akkoord van meldingen	514	3.178	54.399
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan akkoord op herstel door CVW</i> 	82	835	6.242
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan akkoord op herstel door aannemer melder</i> 	24	301	3.227
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan akkoord op uitbetaling schadebedrag</i> 	321	1.834	18.683
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waarvan akkoord bewoner moet worden verwerkt of oude NAM-akkoorden</i> 	87	208	26.247
Rapporten met enkel niet-erkende schade	1.359	3.664	16.997

Van de verzonden eerstelijns rapportages is in een groot aantal gevallen geen schade door bodembeweging als gevolg van gaswinning geconstateerd. Het gaat om 87% van het totaal aantal verzonden eerstelijnsrapporten.

In het vierde kwartaal is door 106 melders bij CVW met schade door bodembeweging gekozen voor herstel in plaats van uitbetaling. Dit is een vrij constante lijn. CVW werkt continu aan de verbetering van registratie in het systeem. Dit leidt ertoe dat getallen in de verschillende kwartalen niet altijd optellen tot het geheel.

1.1.2

Acuut onveilige situaties

In het vierde kwartaal zijn 81 meldingen van acuut onveilige situaties gedaan. Meldingen daarvan komen op verschillende manieren bij CVW binnen (onder andere via de 'rode knop' op de homepage van CVW, schade-expert, contra-expert, aannemer of bewonerscontactcentrum). Bij elf van deze meldingen bleek daadwerkelijk sprake te zijn van een acuut onveilige situatie. Vergeleken met het vorige kwartaal is er sprake van eenzelfde aantal gemelde acuut onveilige situaties.

Tabel 2. Acuut onveilige situaties²

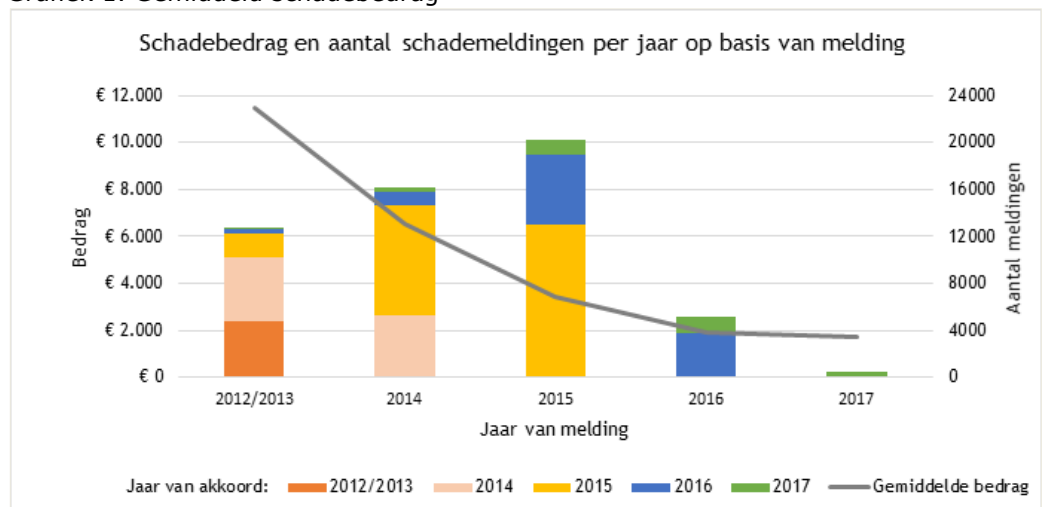
Acuut onveilige situatiemeldingen	Q4	2017	Totaal (vanaf 1-1-2016)
Acuut onveilige situaties gemeld	81	383	813
Waarvan beoordeeld als niet acuut	67	317	642
Waarvan geconstateerd als acuut	14	64	169
Waarvan een noodmaatregel gesteld is	11	48	128
Waarvan contact met de gemeente is gezocht	2	17	42

1.1.3

Overige cijfers CVW

De lijn in onderstaande grafiek geeft het gemiddeld schadebedrag per jaar weer. De staven in deze grafiek geven aan in welk jaar er een akkoord is bereikt voor die melding. Nog niet alle meldingen in alle jaren zijn afgehandeld, hierdoor kan het gemiddelde schadebedrag van een jaar nog wijzigen.

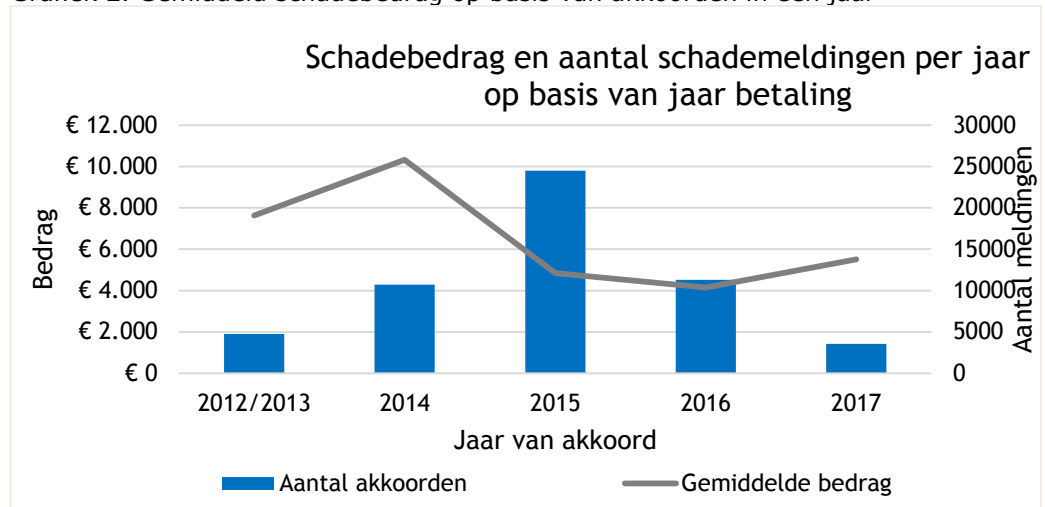
Grafiek 1. Gemiddeld schadebedrag³

² De tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

³ De grafiek is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

Grafiek 2. Gemiddeld schadebedrag op basis van akkoorden in een jaar⁴

In beide figuren gaat het om het oude schadeprotocol en zijn alleen dossiers meegenomen waarbij sprake was van A- of B-schade (erkende aardbevingsschade).

Tabel 3. Overige cijfers CVW⁵

Aanvullende informatie	Q4	2017	Sinds 5-1-2015
Ontvangen klachten m.b.t. schade	27	145	417

1.1.4 *Proef 'Afhandeling schade'*

Bij bewoners van fase 1 in de proef is gestart met het uitvoeren van second opinions. Voor meldingen van voor 31 maart 2017 die nog niet in fase 1 waren meegenomen, is de opname gestart. Het gaat om 860 adressen.

1.1.5 *Schone Lei*

Alle bewoners die op 31 maart 2017 een openstaande schademelding hadden, hebben van NAM een voucher aangeboden gekregen voor het herstel van schade. Dat aanbod gold ook voor bewoners met eenzijdig gesloten dossiers.

In onderstaande grafiek is weergegeven in welke categorie in hoeveel gevallen is gereageerd op het voorstel en op welke wijze. Het gaat om bewoners met eenzijdig gesloten dossiers (categorie 2), erkende schade tot 1.500 euro en enkel c-schades (categorie 1 en 3) die een voucher ontvangen van 1.500 euro. Bewoners met erkende schade tussen de 1.500 en 5.500 euro ontvangen een voucher met een bedrag ter hoogte van de erkende schade (categorie 4). Daarboven is sprake van maatwerk (niet in de grafiek weergegeven).

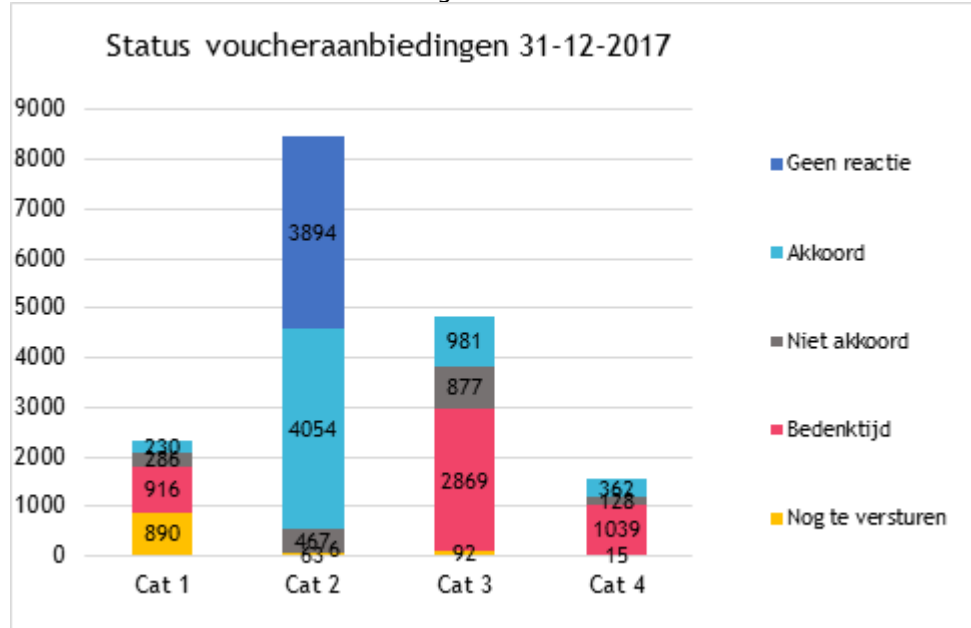
In de meeste categorieën hebben bewoners een bedenktijd van twaalf maanden. Het gaat daardoor nog enige tijd duren voordat een eindbeeld ontstaat.

⁴ De grafiek is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

⁵ De tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

Grafiek 3. Status voucheraanbiedingen⁶⁷

1.2 Arbiter Bodembeweging

Het aantal meldingen bij de Arbiter Bodembeweging is verder gedaald in vergelijking met de eerste drie kwartalen. Het aantal verzoeken om een arbiter in te schakelen is echter nog steeds hoger dan de arbiter kan afhandelen. De wachttijd is inmiddels opgelopen tot een jaar.

Vanwege de lange wachttijd krijgt de arbiter steeds vaker het verzoek een zaak met spoed af te handelen. In uitzonderlijke situaties doet de arbiter dit. Er moet dan sprake zijn van een medische reden bij de eigenaar of een onveilige situatie in de woning. Spoed betekent alleen dat een zaak met voorrang wordt gepland indien mogelijk. Er zit altijd een periode van vier weken tussen het moment van uitnodigen van de partijen en de schouw en zitting. Partijen zijn in die tijd in de gelegenheid een zienswijze aan te leveren en zich voor te bereiden op de zaak.

In het vierde kwartaal is een aangepast reglement vastgesteld. De arbiter kan er nu voor kiezen om een geschil schriftelijk, zonder schouw en zitting, af te handelen. Dat kan alleen bij zaken waarbij het geschil een schadebedrag kent dat lager is dan 4.000 euro. Het gewijzigde reglement is op 1 november 2017 ingegaan. Het gewijzigde reglement is geldig voor alle nieuw aangemelde zaken. Voor de oude zaken geldt dat deze nog conform het oude reglement worden afgehandeld, tenzij de eigenaar kiest voor een versnelde afhandeling.

Bij de Arbiter Bodembeweging zijn vijf arbiters werkzaam. Er zijn gesprekken gevoerd om nieuwe arbiters aan te trekken. Vooruitlopend op de versnelde administratieve afhandeling van zaken, is in het vierde kwartaal een extra

⁶ De grafiek is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 19 januari 2018.

⁷ Ter verduidelijking:

- in categorie 2 zijn 4.054 akkoorden ontvangen en 467 disakkoorden. 3.894 brieven zijn niet binnen de bedenktijd beantwoord, 6 brieven zijn nog niet beantwoord maar de bedenktijd is nog niet verstreken. Er zijn 63 brieven die nog verstuurd moeten worden

-in categorie 4 zijn 362 akkoorden ontvangen en 128 disakkoorden. 1.039 brieven zijn nog niet beantwoord maar de bedenktijd is nog niet verstreken. Er zijn 15 brieven die nog verstuurd moeten worden.

administratieve kracht geworven en is de procedure voor een extra jurist in gang gezet.

Het aantal schikkingen neemt nog steeds toe. Deze trend was in het derde kwartaal al zichtbaar. CVW gaat dan, voordat schouw en zitting is gepland, in overleg met een eigenaar/bewoner om er toch onderling uit te komen. Het aantal uitspraken en vaststellingsovereenkomsten (schikking tijdens de zitting) blijft nog steeds nagenoeg gelijk.

Tabel 4. Arbitreren Bodembeweging⁸⁹

	Q4	2017	Totaal (va. mei 2016) ¹⁰
Binnengekomen zaken	175	1584	2010
Afgeronde zaken	237	576	671
<i>waarvan ingetrokken</i>	2	12	16
<i>waarvan niet ontvankelijk</i>	1	5	6
<i>waarvan schikking vooraf</i>	156	205	296
<i>waarvan uitspraak</i>	52	172	209
<i>waarvan vaststellingsovereenkomst</i>	26	94	144

1.3

Afhandeling complexe schadegevallen door NCG

Aan het eind van het vierde kwartaal van 2017 waren 89 complexe schadedossiers bij NCG in behandeling. Het aantal nieuwe aanmeldingen is dit kwartaal verder afgenomen. Hier spelen de Schone Lei van NAM/CVW en het feit dat (reguliere) schademeldingen na 31 maart 2017 in afwachting zijn van het nieuwe schadeprotocol een rol. Vanuit de reguliere schades komen hierdoor weinig potentieel complexe schadedossiers terecht bij NCG.

Tabel 5. Complexe schades

	Q4	2017
Dossiers in behandeling (stand op 31-12-2017)	89	n.v.t.
Aangemelde dossiers	14	112
Afgeronde dossiers	25	180
• Waarvan complex	19	83
• Waarvan beoordeeld als niet complex	6	97

Binnen het team Complexe Schade is door het cluster agro in de tweede helft van 2017 een start gemaakt met de actieve bemiddeling in een groot aantal agro-dossiers. Dit zijn met name dossiers waarbij het programma Groninger Schuren en Stallen een oplossing kan bieden. In totaal zijn er 78 agro-dossiers in behandeling bij de NCG. Met de afronding van zes dossiers in het vierde kwartaal zijn in 2017 in totaal 23 agro-dossiers afgerond. Hiermee is voldaan aan het beoogde resultaat zoals gesteld in het Projectplan Nije Heerd.

⁸ De datum aanmelding kan eerder zijn dan een zaak daadwerkelijk wordt opgevoerd. De eigenaar/bewoner kan bij CVW aangeven het geschil voor te willen leggen aan de arbiter. De oorspronkelijke aanmelddatum van het formulier wordt dan geregistreerd en deze datum kan in het verleden liggen

⁹ Het is mogelijk dat afgehandelde aanvragen weer heropend worden. De gerapporteerde cijfers zijn een momentopname en sluiten daarom niet altijd aan bij de cijfers die in de vorige kwartaalrapportage gerapporteerde zijn.

¹⁰ Alle zaken vanaf het moment dat de arbiter is gestart in mei 2016

1.4 Commissie Bijzondere Situaties

De Commissie Bijzondere Situaties heeft in het vierde kwartaal zeven nieuwe meldingen ontvangen en 10 meldingen afgehandeld. In de onderstaande tabel staat een overzicht van alle dossiers.

Tabel 6. Commissie Bijzondere Situaties

	Q4	2017	Cumulatief (va. 1-1-2016)
Aantal meldingen	7	28	234
Afgehandelde meldingen	10	38	216
Nog openstaand (stand op 31-12-2017)	18	n.v.t.	n.v.t.
Aantal gevallen waarin de CBS in heeft besloten een woning op te laten kopen door NAM ¹¹	2	6	41

1.5 Opgekochte woningen NAM

In specifieke situaties gaat NAM over tot aankoop van een woning of gebouw. Redenen voor aankoop zijn complexe schades, een advies van de Commissie Bijzondere Situaties of om de woning als testwoning¹² te kunnen gebruiken. In de onderstaande tabel staat een overzicht van het aantal tot nu toe opgekochte woningen door NAM.

Tabel 7. Opgekochte woningen NAM¹³

Reden aankoop	Q4	2017	Cumulatief (vanaf sept. 2013)
Testwoningen	0	0	8
Bijzondere situatie	2	7	36
Complexe schade	2	5	38
Totaal aantal opgekochte woningen	4	12	82
<i>Waarvan gesloopt</i>	1	3	16
<i>Waarvan verkocht</i>	10	22	31
<i>Waarvan monument</i>	0	1	9

¹¹ De Commissie Bijzondere Situaties rapporteert het aantal gevallen waarin zij heeft besloten een woning op te laten kopen door NAM. De opdracht aan NAM wordt pas gegeven op het moment dat de eigenaar van de woning hiermee akkoord is. Het aantal gevallen waarin daadwerkelijke koop heeft plaatsgevonden is weergegeven in tabel 7 (bron: NAM). De doorlooptijd tussen het verstrekken van de opdracht door de Commissie Bijzondere Situaties aan NAM en daadwerkelijke koop van de woning varieert per geval.

¹² NAM heeft via een regionale makelaar acht testwoningen gekocht. Dankzij onderzoek aan deze woningen wordt steeds meer bekend over hoe gebouwen versterkt kunnen worden. De testwoningen staan model voor soortgelijke huizen in de regio. Bron: <http://www.nam.nl/nam-en-de-samenleving/groningen-gasveld-specifieke-regelingen/aangekochte-woningen.html>

¹³ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van NAM, zoals ontvangen op 9 januari 2018.

2 Gebiedsgericht werken en versterken

2.1 Inspectieproces

In het meerjarenprogramma 2017-2021 is vastgelegd dat CVW de opdracht heeft om in 2017 5.000 grondgebonden woningen en 300 andere gebouwen te inspecteren. Begin juli 2017 meldde CVW dat er een forse achterstand was ontstaan in de inspecties en dat er in 2017 slechts capaciteit beschikbaar was voor de inspecties van 3.700 grondgebonden woningen en 300 andere gebouwen. Inmiddels is duidelijk dat CVW 5.056 inspecties heeft uitgevoerd in 2017. Het gaat hierbij om het aantal individuele adressen. Naast de genoemde aantallen in de tabel heeft CVW nog 861 inspecties buiten regie van NCG uitgevoerd in de periode 2015-2016. Deze adressen vallen inmiddels onder regie van NCG.

Tabel 8. Inspecties - aantal adressen binnen prioritaire gebiedsaanpak^{14 15}

	Q4 (25-9-17 t/m 31-12-17)	2017 (1-1-17 t/m 31-12-17)	Totaal (1-1-2015 t/m 31-12-2017)
Appingedam	187	1.013	1.698
Appingedam	187	1.013	1.698
<i>Dorpshuizen</i>		1	0
<i>Kerken</i>		7	8
<i>Meerlaagse bouw</i>	98	592	593
<i>Zorg</i>	17	101	101
Bedum	2	155	155
Bedum	2	155	155
<i>Zorg</i>	2	155	155
Delfzijl	538	1.200	1.200
Delfzijl	483	1.137	1.137
<i>Kerken</i>		1	1
<i>Meerlaagse bouw</i>	75	270	270
<i>Zorg</i>	87	236	236
Godlinze		1	1
<i>Kerken</i>		1	1
Holwierde		59	59
<i>Kerken</i>		1	1
Krewerd		1	1
<i>Kerken</i>		1	1
Losdorp		1	1
<i>Kerken</i>		1	1
Spijk Gn		1	1

¹⁴ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

¹⁵ De cijfers in deze tabel sluiten door administratieve correcties (bijvoorbeeld inspecties die in Q3 hebben plaatsgevonden, maar pas in Q4 zijn geregistreerd) niet altijd aan bij de cijfers zoals gerapporteerd in de vorige kwartaalrapportage.

	<i>Kerken</i>		1	1
Eemsmond		219	610	611
Eppenhuizen		1	1	1
	<i>Kerken</i>	1	1	1
Kantens		9	66	67
	<i>Dorpshuizen</i>			0
	<i>Kerken</i>	2	2	2
Oldenzijl		1	1	1
	<i>Kerken</i>	1	1	1
Oosternieland		1	1	1
	<i>Kerken</i>	1	1	1
Rottum		1	1	1
	<i>Kerken</i>	1	1	1
Uithuizen		204	514	514
	<i>Dorpshuizen</i>		1	1
	<i>Kerken</i>	2	3	3
	<i>Meerlaagse bouw</i>	80	80	80
	<i>Zorg</i>		54	54
Uithuizermeeden		1	1	1
	<i>Kerken</i>	1	1	1
	<i>Zorg</i>			0
Zandeweer		1	25	25
	<i>Kerken</i>	1	1	1
Loppersum		288	896	1.517
Eenum			1	1
	<i>Dorpshuizen</i>			0
	<i>Kerken</i>		1	1
Garrelsweer				0
	<i>Dorpshuizen</i>			0
Garsthuizen				0
	<i>Dorpshuizen</i>			0
Huizinge		1	3	3
	<i>Dorpshuizen</i>	1	1	1
	<i>Kerken</i>		1	1
Leermens			1	1
	<i>Kerken</i>		1	1
Loppersum		93	324	803
	<i>Kerken</i>	1	1	1
	<i>Meerlaagse bouw</i>			0
Middelstum		92	290	289
	<i>Kerken</i>	2	3	3

<i>Meerlaagse bouw</i>		9	9
<i>Zorg</i>		42	41
Oosterwijtwerd		1	1
<i>Kerken</i>		1	1
Stedum	18	100	100
<i>Dorpshuizen</i>		1	1
<i>Kerken</i>	1	1	1
't Zandt	81	170	313
<i>Dorpshuizen</i>			0
<i>Kerken</i>	1	1	1
Westeremden	1	2	2
<i>Dorpshuizen</i>			0
<i>Kerken</i>	1	2	2
Wirdum Gn	1	1	1
<i>Kerken</i>	1	1	1
Zeerijp		2	2
<i>Dorpshuizen</i>		1	1
<i>Kerken</i>		1	1
Zijldijk	1	1	1
<i>Kerken</i>	1	1	1
Slochteren	207	436	471
Harkstede		2	2
Hellum	1	1	1
<i>Kerken</i>	1	1	1
Overschild	87	182	217
Schildwolde	24	78	78
<i>Kerken</i>	1	1	1
<i>Meerlaagse bouw</i>	22	28	28
Siddeburen	1	2	2
<i>Zorg</i>	1	2	2
Slochteren	93	170	170
<i>Kerken</i>	1	1	1
<i>Zorg</i>		1	1
Tjuchem	1	1	1
<i>Kerken</i>	1	1	1
Ten Boer	378	746	884
Lellens	1	25	26
<i>Kerken</i>	1	1	1
Ten Boer	240	480	480
<i>Kerken</i>	1	1	1
<i>Meerlaagse bouw</i>	38	133	133

<i>Zorg</i>	57	57	57
Ten Post	125	177	310
Winneweer	3	45	49
Woltersum	9	19	19
Eindtotaal	1.819	5.056	6.535

2.2 Versterkingsadviezen van inspecties uit 2016/2017

De afspraak met CVW was dat er eind 2017 3.500 gebiedsgerichte versterkingsadviezen opgeleverd zouden worden. CVW heeft in het derde kwartaal van vorig jaar laten weten dat dit niet haalbaar is. CVW heeft rond de jaarwisseling de eerste concept-versterkingsadviezen over de 1.588 inspecties uit 2017 geleverd aan NCG. Deze concept-versterkingsadviezen zijn van toepassing op gebouwen in de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Ten Boer. Momenteel worden de concept-versterkingsadviezen beoordeeld door NCG en de externe validatiecommissie. De betrokken gebouweigenaren worden geïnformeerd zodra het versterkingsadvies definitief is opgeleverd.

Tabel 9. Concept-versterkingsadviezen Inspectie en Engineering programma 2017¹⁶

Gemeente	Aantal concept-versterkingsadviezen
Appingedam	849
Delfzijl	527
Ten Boer	123
Eindtotaal	1.499

2.3 Uitvoering van de 1467 eerste versterkingsadviezen

Halverwege vorig jaar heeft de NCG de eerste 1.467 concept-versterkingsadviezen ontvangen van CVW. Tussen juli en december 2017 zijn met alle bewoners de eerste gesprekken gevoerd over de uitkomsten van de concept-versterkingsadviezen. Eind vorig jaar zijn de kaders versterken vastgesteld en is dan ook duidelijk geworden waarbinnen de versterking kan gaan plaatsvinden. Dit betekent dat de gesprekken met bewoners nu verder gevoerd kunnen worden om tot uitvoering te komen. De 1.467 concept-versterkingsadviezen zijn van toepassing op gebouwen in Appingedam, Loppersum, 't Zandt, Overschild, Lellens, Ten Post en Winneweer. Een deel van de te versterken gebouwen in de wijk Opwierde-Zuid in Appingedam zijn inmiddels in uitvoering genomen.

¹⁶ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

Tabel 10. Concept-versterkingsadviezen Inspectie en Engineering programma 2016¹⁷

Plaats	Aantal concept-versterkingsadviezen
Appingedam	652
Appingedam	652
Loppersum	635
Loppersum	491
't Zandt	144
Slochteren	35
Overschild	35
Ten Boer	145
Lellens	1
Ten Post	140
Winneweer	4
Eindtotaal	1.467

2.4 Vaststelling inspectieprogramma Q1 2018

In de MJP-brief staat dat het inspectieprogramma van 2018 ongewijzigd 5.000 grondgebonden woningen bevat. In het eerste kwartaal van 2018 is er een programma vastgesteld van 1.250 adressen.

2.5 Marktconsultatie

De marktconsultatie is georganiseerd met als doel om de informatie te verkrijgen voor het bepalen van de wijze waarop de markt het beste kan worden ingeschakeld om de versterkingsopgave voortvarend en op zorgvuldige wijze uit te voeren. Een aantal uitkomsten in willekeurige volgorde:

1. Het ontwikkelen en invoeren van een expertsysteem ter beoordeling van de seismische capaciteit van de woningen;
2. Het toepassen van standaardisatie bij versterkingsmaatregelen;
3. Heroverweeg aansprakelijkheid van de inspectie- en engineeringbureaus om tot vermindering van rekenwerk te komen;
4. Zorg voor simpele aanbestedingstrajecten met een maximum van 100 woningen per batch;
5. Zorg voor continuïteit voor de marktpartijen, zodat ze bereid zijn de noodzakelijke investeringen te doen die een dergelijke opgave vraagt;
6. Maak gebruik van het bouwteam model, waarmee een vroege betrokkenheid van de markt wordt gerealiseerd en de marktpartijen sneller bij de bewoner aan tafel zitten;
7. Stimuleer kennisdeling en innovatie;

Deze uitkomsten gaat NCG samen met CVW beoordelen op uitvoerbaarheid.

¹⁷ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

2.6 Voortgang gerealiseerde versterking

Tabel 11. Versterking gerealiseerd¹⁸ – aantal adressen zowel binnen als buiten prioritaire gebiedsaanpak per jaar¹⁹

	Pre 2015	2015	2016	2017
Bouwkundig Versterken (niet op Norm)	3	285	28	0
Bouwkundig Versterken (op Norm)	0	42	201	86
PRBE's	184	649	978	721

2.7 Heft in Eigen Hand – Eigen Initiatief

Particuliere eigenaren van woningen, die zelf de regie willen hebben over de uitvoering van versterkingsmaatregelen, al dan niet in combinatie met een verbouwing, hebben zich vanaf begin 2016 kunnen aanmelden voor de pilot Heft in eigen Hand. Vijftig van hen zijn gestart met het traject. Zij zijn gekoppeld aan een bouwbegeleider van NCG, die hen gedurende het hele proces met raad en daad bijstaat. De bouwbegeleider zorgt ervoor dat de juiste experts geraadpleegd worden om te komen tot een optimaal plan voor de versterking en eventuele verdere verbouwing van de woning van de desbetreffende particulier.

Het vaststellen en valideren van de rekenmethode voor het bepalen van de versterkingsingrepen heeft voor een aantal maanden vertraging gezorgd, maar inmiddels zijn alle vijftig trajecten goed op weg:

- De eerste versterkte woning is opgeleverd;
- In twee gevallen is er sprake van koop-sloop;
- Vier versterkingen zijn in uitvoering;
- De sloop en nieuwbouw van een rijtje van vier woningen start op korte termijn;
- Twee versterkingsplannen zijn in de fase van budgettoekenning, waarvan één betrekking heeft op een versterking en de ander op sloop-nieuwbouw voor een rijtje van vijf woningen;
- De planvorming van ongeveer 15 plannen worden ieder moment afgerond en daar zal na budgettoekenning met uitvoer worden gestart;
- De overige 25 plannen worden in de komende maanden afgerond en zullen voor de bouwvak in fase budgettoekenning zitten.

Hoewel de pilot nog niet is afgerond is het wel duidelijk geworden dat de deelnemers erg tevreden zijn over het project. De grote wachtlIJst van deelnemers heeft in juli 2017 doen besluiten om ieder jaar aan 200 particulieren de mogelijkheid te bieden om zelf regie over de versterking van de woning te voeren. De pilot Heft in Eigen Hand heeft daarmee een vervolg gekregen en zal voortaan als Eigen Initiatief verder gaan. Het team is uitgebreid van drie naar tien bouwbegeleiders. De voorwaarden voor deelname blijven gelijk aan die van de pilot. Ook het proces blijft gelijk. Uiteraard geoptimaliseerd naar aanleiding van de pilot en met inachtneming van de vastgestelde kaders voor versterking. De nieuwe bouwbegeleiders zijn in het laatste kwartaal van 2017 gestart met werkzaamheden voor de 200 deelnemers uit de lIJchting van 2017. Op dit moment worden de woningen geïnspecteerd door constructeurs. Naar verwachting is deze inspectiefase rond juni voor alle woningen afgerond.

¹⁸ Proces Verbaal van oplevering is getekend. CVW en aannemer zijn beide akkoord dat het uitgevoerde werk conform afspraken is uitgevoerd. Oplevering voldoet aan de, voor het specifiek geldende dossier, vigerende NPR.

¹⁹ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

2.8 Informatiebijeenkomsten

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van ontwikkelingen bij de versterkingspunten in het vierde kwartaal van 2017.

Er wordt gerapporteerd over:

- Het aantal informatiebijeenkomsten;
- Het opkomstpercentage bij informatiebijeenkomsten²⁰;
- Het aantal bezoekers van de versterkingspunten;
- Pilotprojecten;
- Ontwikkelingen.

Tabel 12. Versterkingspunt Delfzijl

Versterkingspunt Delfzijl	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	1 inloopbijeenkomst Tuikwerd op 21 november over start Inspectie en Engineering (I&E) programma in het eerste kwartaal van 2018. Er is gekozen voor een inloopbijeenkomst omdat de ervaring heeft geleerd dat informatiebijeenkomsten door een beperkt aantal bewoners wordt bezocht. De laagdrempeligheid en persoonlijke aandacht werd gewaardeerd.
Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	11%
Aantal bezoekers versterkingspunt	10
	Totaal
Pilots	<u>Meerlaagse bouw</u> Er zijn in Delfzijl 3 meerlaagse gebouwen hoger dan 18 meter geïnspecteerd.
Ontwikkelingen	<u>Woonvisie en gebiedsvisie Delfzijl</u> De gemeenteraad van Delfzijl heeft in december 2017 de woonvisie voor de gehele gemeente vastgesteld. Daarnaast is specifiek voor Delfzijl-Noord een gebiedsvisie opgesteld. Hiermee wil de gemeente de versterkingsmiddelen zo veel mogelijk maatschappelijk verantwoord inzetten en gericht op een toekomstbestendig resultaat. <u>Krewerd</u> Er heeft een gesprek plaatsgevonden met een afvaardiging van het dorp Krewerd over een integrale aanpak van de versterking van dit dorp. Hier wordt in januari 2018 een vervolg aan gegeven.

²⁰ Dit betreft een indicatie dat stand is gekomen door het aantal verstuurd brieven te delen door het aantal deelnemers.

Tabel 13. Versterkingspunt Slochteren

Versterkingspunt Slochteren	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	4
Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	Informatiebijeenkomsten over toelichting I&E: 6 november: 21% 9 november: 19% 13 november: 32% Bijeenkomsten over versterkingsadviezen: 23 november: 97% 27 november: 100%
Aantal bezoekers versterkingspunt	25 (toename in verband met het bespreken van versterkingsadviezen op het versterkingspunt)
Totaal	
Pilots	Drie erfgoedpanden, (selectie 2016): versterkingsadviezen moeten nog opgeleverd worden., Drie agrarische panden: versterkingsadviezen worden naar verwachting in het eerste kwartaal van 2018 opgeleverd.
Ontwikkelingen	Woudbloem: uitvoering bouwkundig versterken is in december 2017 gestart. MFC Siddeburen: Architect en CVW werken het definitief ontwerp uit waarna de omgevingsvergunning wordt aangevraagd.

Tabel 14. Versterkingspunt Ten Boer

Versterkingspunt Ten Boer	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	6
Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	Gemiddelde opkomst 64% (Informatieavonden over start I&E programma Ten Boer en Woltersum, collectieve bijeenkomst en blokgesprekken over versterkingsadviezen).
Aantal bezoekers versterkingspunt	190
Totaal	
Pilots	n.v.t.
Ontwikkelingen	De Fazanthof (30 woningen) in Ten Boer heeft unaniem gekozen voor een alternatief voor versterken, namelijk nieuwbouw. Ten Post: de impact van de versterkingsopgave voor het dorp is groot. Alle woningen moeten versterkt worden, waarvan 25% in aanmerking komt voor een alternatief voor versterken. Op 19 december heeft een druk bezochte informatieavond van de gemeente Ten Boer

	<p>plaatsgevonden over de bekendmaking en inrichting van de locatie wisselwoningen in Ten Post. Het versterkingspunt Ten Boer en het CVW waren hierbij ook vertegenwoordigd. Hier is commotie ontstaan over de geplande locatie van de wisselwoningen. De gemeente is met betrokken partijen in overleg om tot een goede oplossing te komen.</p> <p>Alle versterkingsadviezen van woningen die in 2016 zijn geïnspecteerd, zijn voor 22 december 2017 met bewoners gecommuniceerd.</p>
--	--

Tabel 15. Versterkingspunt Loppersum

Versterkingspunt Loppersum	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	16 (2 over informatieverstrekking inspecties in Loppersum en Zeerijp, 14 avonden over toelichting op versterkingsadviezen) in Loppersum en 't Zandt.
Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	Bijeenkomsten over toelichting inspecties: 50-70% Bijeenkomsten over toelichting versterkingsadviezen: 80-100%
Aantal bezoekers versterkingspunt	Circa 20
	Totaal
Pilots	<p><u>Project 43 (CVW)</u> De eerste bouwfase is afgerond, de eerste woningen zijn weer in gebruik genomen en de tweede bouwfase is gestart.</p> <p><u>Transitie pilots (18 woningen, CVW)</u> Er hebben gesprekken plaatsgevonden naar aanleiding van de versterkingsadviezen.</p> <p><u>Pilot winkelstraat (26 ondernemers, NCG)</u> De inspecties zijn afgerond, een klankbordgroep is samengesteld, er zijn drie werkgroepen aan de slag om het proces verder vorm te geven. De versterkingsadviezen moeten nog opgeleverd worden.</p> <p><u>Pilot zorgcomplex</u> De projectgroep richt zich op een zorgvisie voor de lange termijn in relatie tot de versterkingsopgave.</p>
Ontwikkelingen	In november en december zijn versterkingsadviezen toegelicht aan bewoners. Bijeenkomsten zijn goed verlopen. Meer dan de helft van de nu verstrekte versterkingsadviezen zal leiden tot (verkennen van) een sloop/nieuwbouw traject. De impact op bewoners, de straat, de wijk en de dorpen is enorm.

Tabel 16. Versterkingspunt Eemsmond

Versterkingspunt Eemsmond	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	0
Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	n.v.t.
Aantal bezoekers versterkingspunt	2
	Totaal
Pilots	n.v.t.
Ontwikkelingen	<p>Op 24 oktober 2017 is gestart met de visuele inspecties van de kerken binnen de gemeente Eemsmond. Het kerkenprogramma is goed verlopen en de inspecties zijn op 9 november afgerond.</p> <p>Vanaf november 2017 zijn de eerste gesprekken met deelnemers aan Eigen Initiatief opgestart en is er kennisgemaakt met de bouwbegeleiders voor de gemeente Eemsmond.</p>

Tabel 17. Versterkingspunt Appingedam

Versterkingspunt Appingedam	Q4
Aantal informatiebijeenkomsten	<p>Bijeenkomsten in samenwerking met de gemeente Appingedam en ASWA voor professionals in de zorg over versterkingsmaatregelen en effecten hiervan voor bewoners van zorgpanden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 10 oktober - 12 oktober - 14 november - 16 november <p>30 november: startbijeenkomst I&E eerste kwartaal van 2018</p> <p>6 december: informatieavond voor eigenaren van gemetselde woningen over de optie sloop/nieuwbouw.</p> <p>7 december: informatiebijeenkomst voor huurders van gemetselde woningen over de optie sloop/nieuwbouw (onder leiding van Woongroep Marenland).</p> <p>29 november: informatiebijeenkomst georganiseerd door de Groninger Bodem Beweging (GBB) en klankbordgroep Huiseigenaren Opwierde-Zuid over versterking Vliesgevelwoningen en duurzaamheid.</p> <p>Daarnaast zijn er blokgesprekken over versterkingsmaatregelen met eigenaren van vliesgevelwoningen in Opwierde-Zuid en gemetselde woningen van Woongroep Marenland gevoerd.</p>

Indicatie percentage opkomst aantal bezoekers informatiebijeenkomsten	Bijeenkomsten: 50-75% Blokgesprekken: meestal 100%
Aantal bezoekers versterkingspunt	Ongeveer 100 personen (blokgesprekken zijn bij het versterkingspunt gevoerd).
	Totaal
Pilots	n.v.t.
Ontwikkelingen	<p>De minister van EZK en de vaste commissie voor EZK hebben het versterkingspunt en de wijk bezocht en gesproken met bewoners waarvan de woning versterkt wordt en met een afvaardiging van de klankbordgroep huiseigenaren Opwierde-Zuid. De klankbordgroep is een initiatief van bewoners uit de wijk.</p> <p>De versterking van vier blokken vliesgevelwoningen is in uitvoering. Met eigenaren van de overige vliesgevelwoningen (Opwierde-Zuid) worden gesprekken gevoerd over de versterkingsmaatregelen die in 2018 worden uitgevoerd. Na ontevredenheid over de wijze waarop het duurzaamheidsbudget ingezet moest worden is besloten dat eigenaren zelf het moment kunnen bepalen waarop de duurzaamheidsmaatregelen ingezet worden. Ook mogen eigenaren zelf hun aannemer/installateur kiezen.</p> <p>Met particuliere eigenaren en huurders van gemetselde woningen in Opwierde-Zuid worden gesprekken gevoerd over de optie sloop/nieuwbouw.</p>

3 Instrumentarium

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het instrumentarium van NCG. Het beschrijft de stand van zaken rondom de verschillende regelingen. Het instrumentarium van NCG kan worden ingedeeld in twee categorieën:

- Instrumenten in uitvoering: dit zijn instrumenten die in werking zijn getreden en zich op dit moment in de beheerfase bevinden. Er wordt gerapporteerd over de voortgang.
- Instrumenten in ontwikkeling: dit zijn instrumenten die nog niet in werking zijn getreden. Er wordt gerapporteerd over activiteiten met betrekking tot de ontwikkeling van het instrument.

3.1 Instrumenten in uitvoering

3.1.1 *Pilot Koopinstrument*

De Pilot Koopinstrument is nagenoeg afgerond. Door het vrijkomen van budget binnen de 10 miljoen euro worden nog twee gevallen doorgeschoven met wie in 2017 contact is opgenomen. Verder is de pilot geëvalueerd en aan een vervolg wordt gewerkt.

Van de 90 aanmeldingen die na beoordeling zijn geselecteerd is met 70 bewoners contact opgenomen voor het inplannen van de taxatie. De resterende 20 zijn er in de tussentijd in geslaagd om zelf hun woning te verkopen. Sinds april 2017 zijn de eerste woningen uit de pilot opgekocht. Op het moment van schrijven heeft van 37 woningen de overdracht plaatsgevonden. Daarnaast wordt een aantal woningen de komende maanden geleverd.

Woningen die zijn opgekocht vallen uiteen in drie categorieën: (1) woningen die meteen weer te koop worden aangeboden, (2) woningen die inzetbaar zijn als wisselwoning voor de versterkingsopgave en (3) woningen die tijdelijk uit de verkoop worden gehouden omdat ze in bijvoorbeeld een herstructureringsopgave van de gemeente kunnen worden meegenomen. Van de tot dusver 37 gekochte woningen zijn er alweer drie definitief verkocht en vijf onder voorbehoud van financiering verkocht. Eén woning wordt momenteel gebruikt als wisselwoning. Twee woningen worden op verzoek van een gemeente uit de verkoop gehouden.

Terugblik 2017

Circa 40 bewoners zijn geholpen waarmee ook weer woningen beschikbaar kwamen voor nieuwe instromers. De pilot leidt tot een vervolg.

Vervolg koopinstrument

In het vierde kwartaal is gestart met de voorbereidingen om het koopinstrument een meerjarig vervolg te kunnen geven. NAM heeft aangegeven 10 miljoen euro extra voor het vervolg beschikbaar te stellen, welke bovenop de 10 miljoen euro van de proef komt. Het budget is revolverend. Dit betekent dat de opbrengst van woningen die worden doorverkocht weer terugstroomt en binnen het Koopinstrument opnieuw kan worden ingezet.

Woningeigenaren met een huis in de kern van het aardbevingsgebied kunnen zich vanaf 15 februari tot en met 16 maart 2018 aanmelden voor het opkopen van hun woning via het Koopinstrument 2018.

Terugblik 2017

Aanpak, uitgangspunten en de bijhorende uitwerking voor een vervolg zijn vastgesteld. Er is aanvullend budget verkregen.

3.1.2

Instrument ten behoeve van nieuwbouw

Er is een commissie die de opdracht heeft de herijkte nieuwbouwregeling te toetsen op gewenste effecten. Het definitieve advies van deze commissie kan aanleiding geven tot het doorvoeren van noodzakelijke wijzigingen in de nieuwbouwregeling. Als de reflectie tot aanpassing van de regeling leidt ten gunste van de aanvrager, geldt dit met terugwerkende kracht vanaf 23 december 2016 voor een periode van 2 jaar. Het wordt beoogd om de NPR wettelijk te verplichten voor nieuwbouwprojecten. Om te voorkomen dat dit leidt tot een stagnatie van het aantal nieuwbouwprojecten, worden de mogelijkheden van regelgeving verkend om te zorgen dat de redelijke meerkosten die voortkomen uit de versterking voor rekening van NAM blijven.

Er zijn extra inspanningen nodig om nieuwbouw aardbevingsbestendig te bouwen. De Nieuwbouwregeling van NAM biedt technische en financiële ondersteuning om nieuwbouw aardbevingsbestendig te bouwen op basis van de NPR. NCG heeft in overleg met gemeenten, provincie, Rijk, maatschappelijke partijen en NAM de oude Nieuwbouwregeling van NAM herijkt. De herijkte Nieuwbouwregeling is bedoeld voor zowel particuliere als zakelijke ontwikkelaars en kent een looptijd van twee jaar tot 23 december 2018.

Een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de NEN commissie, Raad van Arbitrage en de Rijksbouwmeester toetst momenteel de nieuwe regeling om vast te stellen of deze ook daadwerkelijk het gewenste effect heeft in zowel binnenstedelijk gebied als daarbuiten.

Deze reflectie heeft betrekking op:

- **Samenhang van belangen:**
Wat mag van alle van de betrokken partijen in redelijkheid worden verwacht om ervoor te zorgen dat (op termijn) aardbevingsbestendige nieuwbouw zonder vertraging tegen minimale meerkosten wordt gerealiseerd?
- **Procentuele vergoeding:**
Werkt de vergoedingssystematiek naar behoren?
- **Maatwerkvergoeding:**
Is er voldoende ruimte voor ontwerpvrijheid binnen de bij de regeling gestelde eisen?
- **Stagnatie:**
Worden projecten niet onnodig vertraagd door de procedure van de nieuwbouwregeling?
- **Verbetermogelijkheden:**
Welke verbetermogelijkheden ziet het collectief?

In tegenstelling tot de eerdere ambitie lijkt de commissie niet in december met een definitief advies te kunnen komen dat een plek kan krijgen in de reguliere herijking van de regeling. Het definitieve rapport wordt verwacht in de eerste maanden van 2018. Zodra het rapport beschikbaar is wordt deze met de bestuurlijke en maatschappelijke stuurgroep besproken inclusief eventuele noodzakelijke wijzigingen. Uitgebreide informatie over de regeling en een overzicht van de reeds verstrekte financiële vergoedingen staan op de website van NAM.

Tabel 18. Toekenningen Nieuwbouwregeling^{21 22}

Gemeente	Q4 2017		Cumulatief sinds 2014	
	Projecten	Eenheden	Projecten	Eenheden
Appingedam	0	0	12	56
Bedum	2	5	18	92
De Marne	0	0	2	20
Delfzijl	0	0	14	50
Eemsum	1	1	14	14
Groningen	2	20	52	3139
Haren	0	0	2	16
Hoogezand-Sappemeer	1	3	18	73
Loppersum	0	0	19	40
Menterwolde	0	0	1	1
Oldambt	0	0	2	2
Pekela	0	0	1	12
Slochteren	0	0	44	159
Ten Boer	1	1	6	16
Tynaarlo	0	0	1	1
Veendam	0	0	1	1
Winsum	1	1	7	8
Zuidhorn	0	0	2	23
Totaal	8	31	216	3.723

Tabel 19. Aanvragen Nieuwbouwregeling²³

Gemeente	2017 ²⁴		Cumulatief sinds 2014	
	Projecten	Eenheden	Projecten	Eenheden
Appingedam	5	32	30	76
Bedum	3	6	46	259
De Marne	0	0	6	55
Delfzijl	1	1	35	205
Eemsum	1	1	37	59
Groningen	11	74	133	7350
Haren	0	0	7	118
Hoogezand-Sappemeer	4	14	30	163
Loppersum	1	1	50	87
Menterwolde	0	0	10	10
Oldambt	1	1	15	40
Pekela	0	0	1	12
Slochteren	6	6	80	302
Ten Boer	2	2	26	75
Tynaarlo	0	0	6	13
Veendam	0	0	1	1
Winsum	0	0	28	82
Zuidhorn	0	0	3	24
Totaal	35	138	544	8.931

²¹ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van NAM, zoals ontvangen op 10 januari 2018.

²² In het derde kwartaal is één project teveel gerapporteerd in Eemsum. Na toekenning worden de definitieve eenheden vastgesteld en dit leidt in sommige vragen tot een aanpassing van het aantal eenheden gerapporteerd bij aanmelding. Deze cijfers kunnen daardoor verschillen van wat gerapporteerd is in eerdere kwartalen.

²³ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van NAM, zoals ontvangen op 10 januari 2018.

²⁴ Projecten die in 2017 zijn aangemeld en ook in 2017 een toekenning hebben gekregen.

3.1.3 *Regeling waardevermeerdering*

Op 3 april is de Regeling waardevermeerdering woningen gaswinning Groningenveld opengesteld voor erkende schadegevallen vanaf 1 januari 2016. De regeling wordt uitgevoerd door het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). Op 2 november 2017 is in de Staatscourant gepubliceerd dat de waardevermeerderingsregeling ook in 2018 wordt opengesteld. Het subsidieplafond voor 2018 is, net als in 2017, vastgesteld op 40 miljoen euro.

Sinds het openstellen van de regeling zijn 1.627 aanvragen ingediend, waarvan 285 in het vierde kwartaal. Inmiddels zijn 1.257 subsidies verleend voor in totaal 4.810.351 euro. De aanvragers hebben een totale investering van 7.241.977 euro gedaan.

Door het stilzetten van de opname van schade aan huizen in afwachting van het nieuwe schadeprotocol, zijn er dit jaar minder meldingen in vergelijking tot de interim waardevermeerderingsregeling. Van de interimregeling staan nog circa 1.000 subsidieaanvragen open. Deze aanvragen dienen voor juni 2018 te worden uitgevoerd en opgeleverd. Daarna vervalt de subsidieaanvraag. NCG zal gezamenlijk met SNN de betrokkenen hierover tijdig informeren.

De meest toegepaste maatregelen zijn HR++(+) glas, zonnepanelen en zonnecollectoren en combiketel met hoog rendement. De meeste projecten zijn verleend in de gemeenten Groningen en Hoogezand-Sappemeer.

In de onderstaande tabellen zijn de aanvragen en toegepaste maatregelen uitgesplitst naar status, type maatregelen en locatie.

Tabel 20. Status aanvragen²⁵

	Totaal	Q4
Ontvangen aanvragen	1.627	285
Buiten behandeling/afgewezen	193	47
Verleend	1.257 voor € 4.810.351,36	244
Vastgesteld	0	0

²⁵ De cijfers in deze tabel sluiten niet geheel aan bij cijfers die in de kwartaalrapportage over het derde kwartaal van 2017 zijn opgenomen. Dit komt doordat in de vorige kwartaalrapportage tot en met 26 september is gerapporteerd. De laatste dagen van het derde kwartaal zijn dan ook niet in de rapportage meegenomen.

Tabel 21. Top 10 maatregelen

	Totaal	Q4	Totaal besteed per maatregel tot en met Q4
HR++(+) glas	731	112	€ 967.522
Zonnepanelen en zonnecollectoren	675	102	€ 2.894.577
Combiketel met hoog rendement	291	41	€ 331.980
Dak-, vloer- en gevelisolatie	230	42	€ 213.795
Muurisolatie	72	13	€ 109.061
Pelletkachel	61	14	€ 98.000
(micro) HRe ketel	47	10	€ 50.266
Warmtepomp	30	7	€ 80.616
Zonneboiler	29	2	€ 32.000
Energiezuinige vloerverwarmingspomp	14	4	€ 7.077

Tabel 22. Top 10 gemeenten

Top 10 gemeenten (verleende projecten)	Totaal
Groningen	354
Hoogezand-Sappemeer	259
Delfzijl	149
Menterwolde	103
Slochteren	83
Winsum	57
Eemsum	56
Bedum	45
Appingedam	35
Loppersum	26

Terugblik 2017

De waardevermeerderingsregeling is in april 2017 in werking getreden. Door het stilzetten van de opname van schade aan huizen in afwachting van het nieuwe schadeprotocol, zijn er dit jaar minder aanmeldingen in vergelijking tot de interimregeling waardevermeerdering.

3.2 Instrumenten in ontwikkeling

3.2.1 Woonbedrijf

In het vierde kwartaal zijn de voorbereidende werkzaamheden om het woonbedrijf op te richten verder voortgezet. De stukken zijn voor bestuurlijk overleg rond de kerstperiode naar de Algemene Rekenkamer gestuurd. Verwacht wordt dat het bestuurlijk overleg begin maart 2018 wordt afgerond. Daarna moet het voornemen nog worden geagendeerd in de ministerraad en worden voorgehangen in de Staten-Generaal.

De oprichting van de stichting zal evenwel niet eerder plaatsvinden dan na goedkeuring van de Europese Commissie op het staatssteunaspect. De voorhangprocedure wordt dan ook onder voorbehoud van goedkeuring staatssteun doorlopen. Duidelijkheid daarover wordt verwacht in de zomer van 2018.

Terugblik 2017

Volgende stap in de procedure voor oprichting is gezet.

3.2.2 *Instrumentarium achterstallig onderhoud*

Het ministerie van OCW, provincie Groningen en NCG hebben besloten om een pilot uit te voeren om ervaring op te doen met de financiering van onderhoud voor rijksmonumenten in de aardbevingsregio. Het ministerie van OCW stelt daarvoor 2 miljoen euro beschikbaar. Provincie Groningen en NCG financieren allebei 1,35 miljoen euro. De invulling van de pilot wordt gezamenlijk uitgewerkt. De pilot zal onder meer worden vormgegeven via de bestaande de Beleidsregel budget restauratie rijksmonumenten Groningen (BRRG) van de Provincie Groningen. Het streven is om de beleidsregel begin 2018 vast te stellen. De pilot wordt in 2018 uitgevoerd.

Terugblik 2017

Besluit tot uitvoering pilot inclusief middelen.

3.2.3 *Regeling verduurzaming bij versterking*

Tot er afspraken zijn over de invulling van het regeerakkoord over verduurzaming bij versterking, zullen er middelen gevonden moeten worden in de begroting van de NCG voor de woningen waar in 2017 en begin 2018 versterkingsadviezen worden opgeleverd om net als voor de eerste 500 te versterken huizen geen 4.000 maar 7.000 euro verduurzamingsmaatregelen te kunnen realiseren.

Gekoppeld aan de versterkingsoperatie wordt ook aandacht besteed aan verduurzaming. Het kabinet heeft eerder 4.000 euro per woning beschikbaar gesteld voor duurzaamheidsmaatregelen in samenhang met de versterking. Daarnaast is voor de eerste 500 te versterken particuliere woningen een extra bedrag van 3.000 euro beschikbaar. Voor de eerste 500 woningen is er dus op gebied van verduurzaming een totaal bedrag beschikbaar van 7.000 euro.

Op dit moment spreken we echter over de versterkingsadviezen met bewoners van de 1.500 geïnspecteerde gebouwen uit het inspectieprogramma van 2016. Daar komen in het eerste kwartaal van 2018 1.600 versterkingsadviezen bij van gebouwen die in 2017 zijn geïnspecteerd. Dit betekent dat er meer dan 3.000 gesprekken met bewoners worden gevoerd. Om ook het resterende gedeelte van deze groep 7.000 euro verduurzamingsmaatregelen te bieden, zullen er extra middelen beschikbaar moeten komen. Waar de gesprekken over de invulling van de afspraken in het regeerakkoord tussen rijk, provincie en gemeenten nog moeten plaats vinden, worden de hiervoor benodigde middelen door NCG voorgefinancierd en op een later moment gecompenseerd.

Terugblik 2017

Naast de eerste 500 woningen is ook 7.000 euro beschikbaar voor de versterkingsadviezen van begin 2018.

3.2.4 *MKB- regeling*

Een compensatieregeling voor verlies van winst en andere bijkomende kosten voor MKB-bedrijven bij bouwkundige inspectie en versterking is noodzakelijk voor een efficiënte afwikkeling van de versterkingsopgave. NCG heeft hiertoe op 13 november 2017 samen met NAM de aanpak, uitgangspunten en bijhorende uitwerking voor een pilot MKB compensatieregeling vastgesteld. De pilot is in ieder geval van kracht voor de MKB-ondernemers en verhuurders van bedrijfspanden die vallen in het bestand van de 1.467 te versterken panden. Hierna vindt per groep een nadere inventarisatie plaats van MKB-ers en verhuurders die kunnen

worden toegevoegd aan de pilot. De pilot wordt vormgegeven door middel van een private pilotregeling die door NAM wordt vastgesteld op basis van een voorstel van NCG. Onafhankelijke beoordeling vindt plaats door een beoordelingscommissie. Urgentie speelt hierin een belangrijke rol. NCG zorgt voor de uitvoering van de pilotregeling. De komende periode wordt de pilot nader uitgewerkt en geoperationaliseerd en wordt er onder andere een beoordelingscommissie ingesteld. De regio wordt bij de operationalisering van de MKB-compensatieregeling betrokken.

Terugblik 2017

Aanpak, uitgangspunten en de bijhorende uitwerking voor een pilot MKB compensatieregeling zijn vastgesteld.

4 Maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep

De maatschappelijke en bestuurlijke stuurgroep adviseren de Nationaal Coördinator Groningen over (de uitvoering van) het Meerjarenprogramma Aardbevingsbestendig en Kansrijk Groningen. In het vierde kwartaal zijn de stuurgroepen een aantal keren bijeen gekomen: twee keer in een reguliere vergadering en een aantal keren in extra bijeenkomsten. In deze extra bijeenkomsten zijn de versterkingsoperatie en het Meerjarenprogramma voor 2018 uitgebreid besproken. Tijdens de vergaderingen zijn (onder meer) de volgende onderwerpen besproken :

- Actualisatie van het Meerjarenprogramma (MJP)
- Bouwkundig versterken in 2017 en 2018
- Koopinstrument
- Kleine ondernemers
- Halfjaarrapportage Onafhankelijke Raadsman 2017
- Audit CVW
- Kleine ondernemers
- Aanpak stutten
- Voorbereiding burgers op een aardbeving
- Stand van zaken tiltmeters
- Verslagen van de stuurgroep leefbaarheid
- Bij iedere stuurgroep vergadering geeft de NCG een toelichting op de uitvoering door NCG, de voortgang van onderzoeken en regelingen

Hieronder volgt een korte toelichting op een aantal van de besproken onderwerpen.

4.1 Actualisatie Meerjarenprogramma NCG (MJP-brief)

In het proces van de totstandkoming van het Meerjarenprogramma 2018-2022 (MJP), is duidelijk geworden dat er op dit moment nog te veel onduidelijkheden zijn om tot een gedragen besluitvorming door alle partijen te komen. Dit heeft met name te maken met de lange duur van de formatie en de betekenis van het regeerakkoord voor Groningen. Bestuurlijke partijen hebben uitdrukkelijk gevraagd om zaken in de bredere context te zien en dus een pas op de plaats te maken met de publicatie van het MJP. Daarom heeft NCG een MJP brief opgesteld met de kaders voor de uitvoering van de versterking van de eerste ruim 3.000 woningen en het uitvoeren van de inspecties voor het eerste kwartaal van 2018. Het GBB, Gasberaad, de woningcorporaties, Provincie en gemeenten hebben reactie gegeven op de MJP-Brief. De GBB roept in haar reactie op tot het maken van een pas op de plaats. Het Gasberaad pleit voor een koerswijziging van de versterkingsaanpak. In de reacties laten gemeenten en provincie weten akkoord te zijn met de MJP brief, met daarbij de kanttekening dat er op korte termijn gesprekken over de samenhangende aanpak gevoerd moeten worden. De MJP brief mag geen consequenties hebben voor het voeren van deze gesprekken. De MJP-brief is op 6 december besproken tijdens het overleg tussen de maatschappelijke stuurgroep en de minister en aansluitend in het Nationaal Bestuurlijk Overleg. Vervolgens heeft NCG de brief aangeboden aan de colleges ter instemming en aan de minister ter vaststelling. De 12 gemeenten en de provincie hebben ingestemd met de brief. De minister heeft de MJP brief vastgesteld op 22 december 2017.

4.2 Versterking

Het versterkingsprogramma (inspectie, engineering, uitvoering) wordt standaard in elke vergadering besproken. De versterkingsoperatie levert immers 'werkende weg' nieuwe vragen en inzichten op, waarbij de NCG vraagt om het perspectief van de

stuurgroepen. In november is daarnaast een extra bijeenkomst georganiseerd om het versterkingsprogramma in detail te bespreken. Onderwerpen die hier aan bod kwamen: het vervolg op programma's 2016 en 2017, de prioritering voor het inspectieprogramma en uitvoering in 2018, de verantwoordelijkheden en rolverdeling, de toepassing van de NPR, financiële spelregels, alternatieven voor de versterking, positie van de NAM, versterkingsadviezen en het gesprek met bewoners, uitgangspunten en nieuwe inzichten, thematische aandachtspunten, KNMI-kaarten, het I&E programma, de inspectiegebieden, de voortgang en planning. Kortom, het brede kader waarbinnen de versterking tot stand komt.

4.3 Koopinstrument

Een uitgewerkt voorstel voor de invulling van het Koopinstrument is besproken. De maatschappelijke stuurgroep staat positief ten opzichte van de richting van het voorstel, maar heeft nogmaals de voorkeur uitgesproken voor een bredere, generieke opkoopregeling. De verwachting van de maatschappelijke stuurgroep is, dat de omvang van de regeling kan leiden tot een wachtlijst. De bestuurlijke stuurgroep adviseert positief over het vervolg op de Pilot Koopinstrument, met daarbij de opmerking dat de regio ook zelf nadenkt hoe een dergelijke regeling eruit dient te zien.

Overigens zijn er, vanuit onderzoek van TU Delft, aanwijzingen dat de regeling een steeds algemener karakter krijgt omdat de meest knellende situaties als eerste worden opgelost en daarnaast de huizenmarkt in het gebied verbeterd.

4.4 Zorgprogramma

De heer Ruys, onafhankelijk voorzitter van de stuurgroep Zorg, heeft in beide stuurgroepen een toelichting gegeven op het zorgprogramma. In dit programma wordt gekeken hoe de intramurale zorg in de regio eruit zou moeten zien, in combinatie met de noodzaak van versterking van zorgvastgoed. Om een visie voor de toekomst te kunnen bewerkstelligen is er een onafhankelijk onderzoek gedaan met betrekking tot zorg en het zorglandschap. De stuurgroep Zorg vertaalt dit in een advies aan de NCG over hoe het zorgvastgoed versterkt zou moeten worden.

4.5 Kleine ondernemers

De maatschappelijke stuurgroep heeft aandacht gevraagd voor kleine ondernemers, met name aannemers. Volgens de Groninger Bodem Beweging (GBB) dreigen de kleine aannemers buiten de boot te vallen omdat er bij de versterkingsoperatie vaak sprake is van grootschalige opdrachten waar behoefte is aan aannemers met een grotere capaciteit. NCG gaat de tot op heden ontplooiden initiatieven intensiveren, in samenwerking met GBB, VBOG, CVW, Bouwend Nederland en VNO-NCW.

4.6 Veiligheidsregio

GBB vraagt aandacht voor de zelfredzaamheid van de burger in geval van calamiteiten. NCG heeft hierover gesproken met de Veiligheidsregio. NCG heeft met de Veiligheidsregio afspraken gemaakt en voor de komende jaren bijgedragen in de financiering (o.a. een lespakket voor scholen).

5 Kansrijk

5.1 **Onderwijs**

Het scholenprogramma zit in de uitvoeringsfase. In de gemeente Bedum en Loppersum is de uitvoering van de projecten zichtbaar. Begin december hebben de leerlingen van de Klim-op intrek genomen in de nieuwe versterkte school aan de Boerdamsterweg in Middelstum. Eind december zijn de scholen St Walfridus en de Horizon in Bedum opgeleverd. Beide scholen waren ondergebracht in de tijdelijke school aan de Ter Laan in Bedum. In de kerstvakantie heeft de verhuizing plaatsgevonden, zodat de leerlingen van de beide scholen in de eerste week na de kerstvakantie intrek kunnen nemen in hun school. In de kerstvakantie heeft ook de verhuizing van de Regenboogschool in Bedum naar de tijdelijke school plaatsgevonden zodat de leerlingen na de kerstvakantie daar les krijgen en gestart kan worden met de versterking van het monumentale schoolgebouw. In alle gemeenten zijn projecten in voorbereidende fase. In 2018 gaat een groot deel daarvan in uitvoering.

Terugblik 2017

Het scholenprogramma is erop gericht om scholen niet alleen te versterken, maar ook toekomstbestendig en duurzaam te maken. Binnen het scholenprogramma zijn circa 101 schoolgebouwen betrokken. Daarvan worden 40 versterkt en circa 29 scholen worden nieuw gebouwd. Het scholenprogramma is gericht op realisatie begin 2021. Dit brengt veel uitdagingen met zich mee en vraagt ontzettend veel van alle betrokkenen. De betrokkenheid binnen het scholenprogramma is erg groot. Er wordt heel hard gewerkt met zichtbaar resultaat. Een resultaat waaraan in 2018 een vervolg kan worden gegeven.

Tabel 23. Voortgang scholenprogramma

Gemeente	Cumulatief t/m 31-12-2017		
	Inspecties uitgevoerd	Versterkingsadvies opgeleverd	Versterking gerealiseerd
Appingedam	6	6	0
Bedum	7	7	2
Delfzijl	21	21	0
Eemsmond	15	15	0
Hoogezand-Sappemeer	19	19	0
Loppersum	11	11	1
Menterwolde	3	3	0
Slochteren	12	12	0
Ten Boer	7	7	0
Totaal	101	101	3

5.2

Zorg

In het laatste kwartaal van 2017 is door de bij zorg betrokken partijen gewerkt aan een subregionale vertaling van het toekomstperspectief op zorg in de aardbevingsregio. Via drie subregionale tafels zijn partijen met elkaar in gesprek over de toekomst van de zorg en het zorgvastgoed, waarbij een verbinding wordt gelegd met de versterkingsopgave voor zorgpanden. De tafels worden voorgezeten door onafhankelijk voorzitter Daan Bultje en ondersteund door Mondria Advies. De stuurgroep Zorg richt zich op het ontwikkelen van de regionale programmakaders voor bijvoorbeeld financiën en tijdelijke huisvesting. Daarnaast volgt de stuurgroep Zorg de ontwikkelingen van de subregionale tafels. In november heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een presentatie gegeven over zorginnovatie en verandering.

In het vierde kwartaal van 2017 zijn drie zorgpanden geïnspecteerd. In totaal zijn er in 2017 46 zorgpanden geïnspecteerd.

Terugblik 2017

- Een gedragen plan van aanpak zorgvastgoed. De stuurgroep Zorg heeft de definitie van het zorgprogramma verbreed. Naast 24-uurs zorglocaties worden ook gebouwen waar dagbesteding en woongemeenschappen verblijven meegenomen. Alle andere gebouwen waarin zorg wordt geleverd (zoals zorgboerderijen, eerstelijnsinstellingen) zullen in principe via de gebiedsgerichte aanpak worden versterkt.
- In opdracht van de stuurgroep Zorg is vanuit diverse geledingen (waaronder bewoners, cliënten, professionals) een "toekomstperspectief op zorg in de aardbevingsregio" geformuleerd. Het toekomstperspectief wordt niet sectoraal, maar subregionaal vertaald met alle bij de gebouwen betrokken partijen. Op deze manier blijft er ruimte voor intersectorale kansen. Er is gestart met deze vertaalslag.
- De eerste verkenning van de financiële kaders heeft plaatsgevonden.
- Een communicatieplan is opgesteld.
- Stimuleren levensloopbestendigheid: NCG was betrokken bij de intentieverklaring 'Towards a handmade blue man-zone'. Inmiddels heet de werkgroep onder deze coalitie 'Gezond Wonen'.

5.3 Infrastructuur

Tijdens het Bestuurlijk overleg infrastructuur op 13 november 2017 zijn de volgende zaken besproken:

- De kwalitatieve risicoanalyse naar infrastructuur in het aardbevingsgebied is in de zomer van 2017 opgeleverd en de laatste conceptversie is met vertegenwoordigers van regionale en landelijke infrabeheerders in november 2017 besproken. Bestuurlijke vaststelling heeft nog niet plaatsgevonden, mede vanwege resterende inhoudelijke vragen van de betrokken bestuurders. Wel wil men het beeld verder aanscherpen door het uitvoeren van maximaal drie gerichte onderzoekspilots in het gebied waarbij de infraobjecten worden beoordeeld middels een voorgesteld stappenplan.
- Daarnaast is aan de bestuurders voorgesteld om met inhoudelijke kennis van onder meer het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) / Rijkswaterstaat (RWS) te komen tot een set aan praktische ontwerputgangspunten voor (nieuw te bouwen) kunstwerken.
- Ook is er een eerste versie van een conceptprotocol om te komen tot vergoeding van onderzoekskosten bij infrastructuur besproken met zowel infrabeheerders als met de NAM.

Terugblik 2017

In 2017 zijn verschillende acties in gang gezet en uitgevoerd zoals opgenomen in het MJP 2017-2021. De planning van een aantal acties is wel verschoven, omdat er in de praktijk meer inhoudelijke hindernissen waren die opgelost moesten worden.

- In 2017 is verder invulling gegeven aan de uitvoering van het plan van aanpak infrastructuur zoals dat in september 2016 is vastgesteld.
- Er is drie keer in PAI-verband (Platform Aardbevingsbestendige Infrastructuur) een inhoudelijke sessie/bespreking georganiseerd. Hierbij heeft vooral de focus gelegen op de voortgang van de kwalitatieve risicoanalyse die door AnteaGroup is uitgevoerd. De afronding van het onderzoek heeft in 2017 forse vertraging opgelopen, vanwege de inhoudelijke technische complexiteit van de kwetsbaarheid van de infrastructuur voor seismische dreiging in Groningen. Hierdoor kon bestuurlijke bespreking pas in het najaar van 2017 plaatsvinden.
- In het afgelopen jaar is inhoudelijke en logistieke ondersteuning beschikbaar gesteld aan de kleinere/regionale infrabeheerders in het gebied om de inhoudelijke vraagstukken met betrekking tot de kwetsbaarheid van infrastructuur voor seismische dreiging verder te brengen.
- In samenwerking met zowel het waterschap als NAM en met begeleiding vanuit NCG is een intensief kennistraject doorlopen om voor de waterveiligheid beter zicht te krijgen op de te hanteren veiligheidsfactoren en het risico op verweking van de ondergrond. Deze kennis is ook toegelicht en gepresenteerd in PAI-verband.
- Directe aansluiting op de kennisplatforms voor de Boven- en Ondergrond is inhoudelijk gestart en zal in 2018 verder vorm krijgen.
- Een eerste conceptprotocol voor de vergoeding van onderzoekskosten is besproken met beheerders en met NAM. Ook hiervoor wordt het gesprek in 2018 voortgezet.

5.4 Industrie

De onderzoeken naar aardbevingsbestendigheid van industriële installaties bij chemiebedrijven zijn onverminderd voortgezet bij de hoogst geprioriteerde bedrijven die op de prioriteringslijst²⁶ staan. Op 30 november is in de stuurgroep Industrie afgesproken dat de LoC-methode ook bij nieuwbouw van industriële installaties kan worden toegepast. Daarnaast heeft de stuurgroep Industrie afgesproken dat de risicogebaseerde rekenmethodiek, die door Deltares/TNO recentelijk is afgerond, ook door bedrijven kan worden toegepast voor de kwantitatieve doorrekening van

²⁶ <https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/publicaties/2017/maart/1/prioriteringslijst-bedrijven>

industriële installaties op omgevingsveiligheid. Hiermee is het toetskader voor de beoordeling van de industrie op externe veiligheid compleet, namelijk één kwalitatieve methode (fase 1) voor risicoanalyse en twee kwantitatieve toetsmethoden (fase 2), waaruit bedrijven een keuze kunnen maken om installaties door te rekenen op aardbevingsbestendigheid. Tot slot heeft de stuurgroep ingestemd met een voorstel om de aardbevingsbestendigheid van buisleidingen met gevaarlijke stoffen te onderzoeken. Dit zal in overleg met de leidingeigenaren worden opgepakt.

Terugblik 2017

In 2017 zijn alle in het MJP 2017-2021 aangekondigde acties ten aanzien van chemische industrie uitgevoerd. De acties hebben betrekking op de volgende onderdelen:

Toetskader

- In 2017 is een volledig toetskader voor de chemiebedrijven tot stand gekomen om industriële installaties te beoordelen op omgevingsveiligheid. In het addendum is daarnaast afgesproken dat de LoC-toets voor de komende drie jaar door bedrijven wordt toegepast.
- Sinds eind 2017 hebben bedrijven ook de mogelijkheid om gebruik te maken van de risicogebaseerde rekenmethodiek. Sinds het najaar van 2017 wordt gewerkt aan verdere verfijning van de LoC-methodiek, in afstemming met bedrijven die ervaring hebben opgedaan met de LoC-methode.
- Naar aanleiding van de afspraak om ongeacht de methodiek jaarlijks rekening te houden met de nieuwste seismische inzichten, zijn door het KNMI nieuwe shakemaps opgeleverd voor de vier (voornaamste) industrielocaties. De shakemaps worden gebruikt als input voor de LoC-methode. Over het omgaan met die nieuwe seismische inzichten is een afspraak gemaakt in de stuurgroep Industrie.

Onderzoeken bedrijven

- In het voorjaar van 2017 zijn de eerste onderzoeken bij de hoogst geprioriteerde bedrijven gestart. De eerste resultaten hiervan worden begin 2018 verwacht.
- SBE en NAM hebben een protocol opgesteld waarin naast procesafspraken ook afspraken over de vergoeding van de onderzoekskosten en mogelijke (versterkings)maatregelen zijn opgenomen.
- In de stuurgroep Industrie zijn afspraken gemaakt over de communicatie tussen bedrijven en toezichthouders en de publicatie van openbare samenvattingen die bedrijven over de onderzoeken zullen maken.
- De algehele voortgang van de onderzoeken worden in iedere vergadering van de werkgroep Industrie besproken. Separaat worden door de NCG teleconferenties georganiseerd met onder andere bedrijven en ingenieursbureaus om de uitvoering van de onderzoeken te kunnen monitoren en knelpunten te identificeren en verhelpen.

Overige 200 bedrijven en externe buisleidingen

- Voor de circa 200 overige bedrijven die op de risicokaart van de provincie Groningen staan en niet tot de chemiebedrijven behoren, is in de stuurgroep Industrie een aanpak vastgesteld. De aanpak is nader uitgewerkt en met de uitvoering van dit plan is gestart in afstemming met de uitvoering van inspectie- en versterkingsprogramma bij bedrijven binnen de gebiedsgerichte aanpak. Hetzelfde geldt voor de zogenoemde externe buisleidingen. Het gaat hierbij om buisleidingen voor transport van gevaarlijke stoffen die niet tot de inrichting van chemiebedrijven behoren.
- Tenslotte blijft er nog een groep bedrijven over die niet op de risicokaart staan, maar waar versterking – om andere redenen – aan de orde kan zijn. Deze bedrijven

worden via het reguliere inspectie- en versterkingsprogramma van NCG meegenomen.

5.5 Risico- en crisisbeheersing

In het afgelopen kwartaal zijn aanvullende afspraken gemaakt met de Veiligheidsregio (VRG) over een financiële bijdrage voor personele ondersteuning voor de periode tot en met 1 juni 2020. Verder is in de maatschappelijke en bestuurlijke Stuurgroep gesproken over de activiteiten die de VRG onderneemt om de burger voor te bereiden op een aardbeving en is de beschikbare informatie hierover gedeeld. Onderdelen hierin zijn onder andere een risicowijzer (huis aan huis verspreid) en informatiebijeenkomsten. Verder is een lesprogramma Aardbevingenwijzer ontwikkeld voor het basisonderwijs en wordt voor 2018 een grote multidisciplinaire oefening voorbereid.

Terugblik 2017

Afgelopen jaar is zowel ambtelijk als bestuurlijk overleg geweest over de samenwerking in geval van een ramp of crisis. Ook zijn afspraken gemaakt over het faciliteren van de VRG door financiële ondersteuning te leveren voor twee fte en een bijdrage voor opleidingen en multidisciplinair oefenen.

Verder is meegewerkt aan het opstellen van een crisisdraaiboek aardbevingen van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), waarbij vanuit de NCG nu ook meegedraaid wordt in de piketdienst.

5.6 Agrarische sector

5.6.1 Proefproject agrarische bedrijven (pilot Overschild)

In Overschild loopt een proefproject voor de versterking van agrarische bedrijven (pilot Overschild). De inspecties en engineering voor versterking van de drie agrarische objecten zijn afgerond. Zodra de versterkingsadviezen zijn ontvangen, wordt gekeken welke leerpunten de pilot oplevert.

5.6.2 Programma Groninger Schuren en Stallen (PGSS)

In het vierde kwartaal zijn de voorbereidingen getroffen om een aantal casussen te kunnen oppakken met PGSS. Op basis van de ervaringen van deze casussen zal een werkwijze worden opgesteld voor de manier waarop de ruimtelijke kwaliteit (architectuur en erfinrichting) kan worden geborgd als een agrarische ondernemer inzet op sloop/nieuwbouw.

Terugblik 2017

Inspectie en engineering in de pilot Overschild is afgerond. De evaluatie vindt plaats zodra de definitieve versterkingsadviezen zijn opgeleverd.

In het derde kwartaal van 2017 heeft NCG een werksessie georganiseerd met gemeenten, provincie en LTO om de mogelijkheden te verkennen om het vergunningverleningsproces bij de inzet van het Programma Groninger Schuren en Stallen (PGSS) te stroomlijnen aan de voorkant. In een aantal werksessies in het derde en vierde kwartaal is dit door de betrokken partijen verder uitgewerkt.

Er is een eerste inventarisatie uitgevoerd voor de mogelijkheden voor aanvullende financiering ten behoeve van asbestsanering. De voorlopige conclusie is dat de beschikbare fondsen (nationaal en provinciaal) beperkt zijn.

5.7   Energietransitie

De waardevermeerderingsregeling is van kracht en de regeling verduurzaming bij versterken is in ontwikkeling. In hoofdstuk 3 Instrumentarium wordt de stand van zaken met betrekking tot deze regelingen toegelicht.

Terugblik 2017

Het afgelopen jaar is de stuurgroep Energietransitie een aantal keren bij elkaar gekomen om te spreken over de mogelijkheden die de versterkingsopgave biedt voor het verduurzamen van huizen in de aardbevingsregio. Inmiddels zijn er op allerlei gebieden lokale en regionale activiteiten uitgerold zoals het Energietransitieplan Loppersum dat op 20 september is ondertekend. Een initiatief dat waarschijnlijk in 2018 door een aantal andere gemeenten wordt gevolgd. Tevens werkt de provincie aan het uitrollen van een energiekanskaart voor de provincie.

5.8   Economie

5.8.1   1000-banenplan

Afgelopen maanden is gewerkt aan een uitvoeringsconvenant dat begin 2018 ondertekend moet worden. Dit gebeurt in het verlengde van de samenwerkingsovereenkomst die afgelopen september is getekend door alle partijen. Het 1000-banenplan is erop gericht om in de aardbevingsregio door middel van een gezamenlijke regionale aanpak te zorgen voor meer werk voor werkgevers en werkzoekenden uit de regio.

5.8.2   Snel Internet

In het vierde kwartaal is de uitvoeringsovereenkomst voor het project Snel Internet in de provincie Groningen getekend tussen de betrokken partijen. Rodin Broadband heeft nu de opdracht om in de hele provincie snel internet aan te leggen, waarbij gestart wordt in het aardbevingsgebied. De voorbereidende werkzaamheden zijn inmiddels gestart. De daadwerkelijke uitvoering start in het eerste kwartaal van 2018.

5.8.3   Evaluatie Bedrijvenadviespunt Bodembeweging (BAB)

In het afgelopen kwartaal is het adviespunt, dat afgelopen mei als pilot is gestart, geëvalueerd. Doel van het Bedrijvenadviespunt Bodembeweging (BAB) is een herkenbaar en betrouwbaar adviespunt voor ondernemers in te richten dat hen kan informeren en adviseren bij vragen en problemen rond het aardbevingsdossier. Uit de evaluatie blijkt, ook van een externe begeleidingscommissie, dat het adviespunt duidelijk in een behoefte voorziet. Persoonlijk contact met de ondernemersadviseur wordt door ondernemers gewaardeerd, waarbij het gaat om het belang van een 'luisterend oor' maar ook het belang van informatie en juiste verwijzing. Wel moet opgemerkt worden dat de pilotperiode van zes maanden relatief kort is en afronding van cases, gezien de vaak complexe problematiek, in veel gevallen langer op zich laat wachten.

5.8.4   Agenda bedrijven

In het afgelopen kwartaal is gewerkt aan een agenda bedrijven. Hiervoor is een inventarisatie gedaan van knelpunten die bedrijven ervaren en mogelijke oplossingen hiervoor. In dat kader is ook met het bedrijfsleven gesproken over knelpunten rond nieuwbouw, bedrijfscontinuïteit en interne- en arbeidsveiligheid.

5.8.5

*Erkenningsregeling*²⁷

Een van de doelen van het meerjarenprogramma (MJP) is om het regionale bedrijfsleven, groot en klein, een sterke positie in te laten nemen bij de uitvoering van het MJP. Daarmee is het van belang om te monitoren welk aandeel het Groninger en het noordelijke bedrijfsleven inneemt binnen de uitvoering, met name bij CVW. Onderstaande tabel maakt dit inzichtelijk. De tabel laat zien dat ruim 60 procent van de erkende vakmensen in het Erkenningsregister uit de provincie Groningen komt en 94 procent uit Noord-Nederland. Het aandeel Groninger bedrijven in het totaal is nog groter (73 procent), dat laat zien dat in Groningen relatief veel kleine bedrijven geregistreerd zijn. Voor de uiteindelijke opdrachtverstrekking geldt dat 63 procent van de opdrachten aan Groningse bedrijven gegund zijn en 75 procent aan noordelijke bedrijven.

Tabel 24. Erkenningsregister²⁸

	Groningen	Friesland	Drenthe	Overig	Totaal
Erkende vakmensen:					
Perceel 2 ²⁹ – expertise, inspectie, engineering	212	108	94	126	540
Perceel 3 ³⁰ – uitvoering	2.630	536	691	165	4.022
Totaal	2.842	644	785	291	4.562
Bedrijven met erkende vakmensen:					
Perceel 2 – expertise, inspectie, engineering	89	19	23	16	147
Perceel 3 – uitvoering	563	68	72	46	749
Totaal	652	87	95	62	896
Raamovereenkomsten:					
Perceel 2 – expertise, inspectie, engineering	24	8	5	18	55
Perceel 3 – uitvoering	83	3	8	1	95
Perceel 4 ³¹ – algemene voorwaarden	9				9
Totaal	116	11	13	19	159
Opdrachten:					
Perceel 2 – expertise, inspectie, engineering	1.249	225	159	988	2.621
Perceel 3 – uitvoering	1.240	15	76	3	1.334
Perceel 4 – algemene voorwaarden	9				9
Totaal	2.498	240	235	991	3.964

²⁷ Het CVW heeft de Erkenningsregeling opgesteld met eisen waar de in te zetten vakmensen (schade-experts, inspecteurs, ingenieurs, constructeurs en aannemers) aan moeten voldoen. De regeling is bedoeld om de kwaliteit van schadeherstel en versterking zo goed mogelijk te borgen.

²⁸ Deze tabel is gebaseerd op gegevens van CVW, zoals ontvangen op 12 januari 2018.

²⁹ Perceel 2 = Werkzaamheden op het gebied van expertise, inspectie en engineering

³⁰ Perceel 3 = Uitvoeringswerkzaamheden op het gebied van schadeherstel, bouwkundig versterken en verduurzaming.

³¹ Perceel 4 = overeenkomsten die niet onder de UAV of DNR kunnen vallen

Terugblik 2017

De doelstellingen en geschetste resultaten in het MJP op het terrein van economie zijn grotendeels behaald. Hieronder per spoor een korte terugblik.

Schadeherstel en preventie bedrijven

Afgelopen jaar is het Bedrijven Adviespunt Bodembeweging (BAB) ingericht als pilot voor een half jaar. Vanaf mei 2017 is de bedrijvenadviseur daadwerkelijk aan de slag gegaan om bedrijven in het gebied te adviseren en te ondersteunen. Aan het einde van het jaar is de pilot, samen met een externe begeleidingscommissie, geëvalueerd en is besloten het BAB definitief te implementeren.

Samen met VNO-NCW/MKB-Noord en de provincie Groningen is gewerkt aan het opstellen van een agenda bedrijven. Hiervoor is een inventarisatie gedaan van knelpunten waar bedrijven aangeven mee te maken te hebben en mogelijke oplossingen hiervoor. Deze agenda zal begin 2018 worden vastgesteld.

Bevordering van ontwikkeling en innovatie in de bouwsector

Samen met CVW wordt getracht een zo groot mogelijk deel van de herstel- en versterkingswerkzaamheden uit te laten voeren door bedrijven uit de regio. Door middel van het Erkenningsregister is het ook mogelijk om dit te monitoren. De cijfers van CVW laten ook zien dat een aanzienlijk deel van de erkende vakmensen en gecontracteerde bedrijven uit de regio komt.

Verder is ingezet op de groei van kennis en innovatie in de bouwsector door onder andere de oprichting van het bouwinnovatiecentrum BuildinG. Daarbij heeft NCG de opdracht verstrekt voor het opzetten van een Kennisplatform Bouwen en Versterken. Ook de ontwikkeling van het EPI-kenniscentrum als opleidingscentrum voor aardbevingsgerelateerde bouw speelt hierin een belangrijke rol.

Stimuleren van de regionale arbeidsmarkt.

Afgelopen jaar is veel inzet gepleegd op het zogeheten 1000-banenplan. Op 25 september 2017 is een samenwerkingsovereenkomst getekend door de partijen³². Op basis daarvan heeft het Ministerie van SZW een bijdrage van 6,23 miljoen euro beschikbaar heeft gesteld voor (extra) scholing en begeleiding, implementatie van een coördinatiepunt voor SROI (Social Return on Investment) en het realiseren van een regionale aanbestedingskalender. Vanuit NCG is een bijdrage van 100.000 euro geleverd voor de opstart. Ook wordt ingezet om de gemaakte SROI-afspraken te realiseren. Daarbij krijgen ook mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, in het kader van herstel- en versterkingswerkzaamheden, een kans krijgen op een baan.

Stimuleren van duurzame economische groei.

Een grote kans in een duurzame economische groei van de regio wordt gezien in de ontwikkeling van een noordelijke waterstofeconomie. Vanuit NCG wordt dit proces ondersteund door middel van een subsidiebijdrage aan de Noordelijke Innovation Board. Gedachte hierbij is dat NCG, door een relatief kleine bijdrage, een wezenlijke bijdrage kan leveren aan een concrete uitwerking van een traject binnen Gas2.0.

5.9 Leefbaarheid

5.9.1 Advisering stuurgroep Leefbaarheid

In het vierde kwartaal stonden geen vraagstukken ter advisering voor NCG op de agenda van de stuurgroep Leefbaarheid.

³² De partijen bij het 1000-banenplan zijn: G-12, Provincie Groningen, Arbeidsmarktregio Werk in Zicht (WIZ), Bouwend Nederland, VNO-NCW/MKB-Noord, FNV/CNV, CVW, NCG.

5.9.2 *Uitvoering programma's Kansrijk Groningen*

Spoor 1 (gemeenten):

- De gemeenten Delfzijl, Bedum, Appingedam, Ten Boer, Slochteren, Eemsmond en De Marne hebben eind december een aanvraag ingediend voor het sluiten van de vijfde tender op 1 januari 2018.

Spoor 2 (regio/maatschappelijke organisaties):

- Leefbaarheidsprogramma Dorpsvisies en Landschap: vijf dorpen (Bedum, Mensingeweer, Onderdendam, Stedum en Wirdum) zijn gestart met de uitvoering van hun toegekende plannen.
- Leefbaarheidsprogramma Lokale Energietransitie: in het vierde kwartaal zijn startsubsidies gegeven aan de initiatieven Energie Coöperatie Ten Boer i.o. (tweede deelaanvraag), Duurzaam Bedum, Westerdijkshorn en Winsum Duurzaam. Aanvragen in behandeling zijn: Werkgroep Stark en Fier Eemsmond en Onderdendam (tweede deelaanvraag). Het Revolverend fondsdeel aardbevingsgebied heeft in het vierde kwartaal een aanvraag ontvangen van Coöperatie Energie Initiatief Kantens, die is positief beoordeeld. Eerder dit jaar hebben de Hogelandster Energiecoöperatie, Energiecoöperatie Duurzaam Menterwolde (Sunbrouck) en Energiecoöperatie Ten Boer een lening toegekend gekregen voor lokale zonnestroomprojecten.
- Leefbaarheidsprogramma Snel Internet: zie paragraaf 5.8.2.

Spoor 3 (inwoners):

Leefbaarheidsprogramma Loket Leefbaarheid: in totaal heeft het Loket Leefbaarheid 1.062 aanvragen toegekend van de in totaal 1.481 binnengekomen aanvragen (stand 19-12-2017). Tot 19 december 2017 zijn vijftien aanvragen binnengekomen voor een bijdrage voor procesbegeleiding. Daarvan zijn veertien aanvragen toegekend. In totaal is er een bedrag van 105.670 euro toegekend van de extra 300.000 euro die voor procesbegeleiding beschikbaar is.

Terugblik 2017

Leefbaarheidsprogramma's bestuursakkoord:

- Er zijn nieuwe tenders open gegaan voor gemeentelijke projecten (spoor 1). Alle negen aardbevingsgemeenten konden hun plannen indienen en hebben dit voor het overgrote deel gedaan.
- Er is gestart met de aanleg van snel internet door Rodin Broadband Groningen B.V. (spoor 2) voor alle inwoners van de negen aardbevingsgemeenten (realisatie staat gepland per eind 2018).
- Landschapsbeheer Groningen heeft in 2017 een tweede tender opengesteld voor hun programma Dorpsvisies en Landschap (spoor 2). Daarbinnen zijn de plannen van vijf dorpen goedgekeurd en kunnen de dorpen samen met lokale partijen aan de slag. De ontwikkelingsgeschiedenis van het landschap wordt leesbaar en beleefbaar gemaakt voor bewoners en bezoekers door middel van aanleg en uitbreiding van recreatieve routenetwerken waar aanhoudend aan wordt gewerkt.
- Lokale energiecollectieven (spoor 2) in het gebied zijn aan het groeien en komen daarmee verder op niveau. In totaal zijn sinds de oprichting van het programma zeventien startsubsidies beschikt, zodat de collectieven daadwerkelijk een bijdrage kunnen gaan leveren aan het zelfvoorzienend zijn van bewoners in hun energiebehoefte. Daarnaast zijn drie leningen voor opwekproject uit het revolverend fonds afgegeven.
- Er is een positieve impuls gegeven aan lopende en nieuwe Leefbaarheidsinitiatieven door een financiële bijdrage te verlenen vanuit het Loket Leefbaarheid. Het Loket Leefbaarheid (spoor 3) draait erg goed en heeft meer dan 1.000 toekenningen gedaan. Ook is er een nieuwe mogelijkheid bij het loket leefbaarheid voor inhuren van ondersteuning voor

dorpen. Om zo te stimuleren dat er breed gedragen samenwerkingsprojecten binnen dorpen en tussen dorpen ontstaan of aanvullende kleinschalige voorzieningen, bijvoorbeeld op het terrein van zorg of recreatie.

Stimuleren van burger- en overheidsparticipatie:

Om de georganiseerde bewoners te ondersteunen is bij het Loket Leefbaarheid sinds 1 mei 2017 een nieuwe regeling waarbij dorpen ondersteuning kunnen inhuren. Daarvoor is 300.000 euro beschikbaar. Eind 2017 is daarvan 105.670 euro toegekend.

Het ongelabelde budget van 1,85 miljoen euro is verdeeld onder de leefbaarheidsprogramma's binnen de drie sporen.

5.10 Cultureel Erfgoed

Het vierde kwartaal stond in het teken van het onder de aandacht brengen van het Erfgoedprogramma en is begonnen met de uitvoering en verdere ontwikkeling van het erfgoedprogramma. Dit zijn de belangrijkste ontwikkelingen en stappen die zijn gezet in het vierde kwartaal:

- Per 1 oktober is het Erfgoedloket en Erfgoedadviesteam ingesteld. De uitvoering wordt door Libau verzorgd. De provincie verstrekt hiervoor de subsidie. Het budget voor de subsidieregeling is beschikbaar gesteld door NCG.
- Steeds meer gemeenten zijn erfgoed aan het inventariseren en vastleggen. Ook worden ervaringen uitgewisseld via de klankbordgroep Cultureel erfgoed.
- Er is door drie adviseurs (van SteenhuisMeurs, Holstein restauratiearchitectuur en Enno Zuidema Stedebouw) op 19 oktober een intern advies-afwegingskader aangeboden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Aan de hand hiervan is door RCE en NCG begonnen met een vertaling en actualisering naar Afwegingskader deel 1. Dit deel gaat over weging van erfgoed. Dit is binnenkort te gebruiken door gemeenten en andere belanghebbenden. Daarnaast is er onder andere een traject gestart voor het werven van een projectleider afwegingskader voor deel 2 waar het proces inspectie en uitvoering bij versterking plus de technische ontwikkelingen verder worden uitgewerkt en getoetst aan de praktijk.
- Er is een fonds in ontwikkeling voor klein, regulier en groot onderhoud voor rijksmonumentale woningen.
- Bij alle Rijksmonumentale kerken inclusief losstaande torens zijn eerste inspecties uitgevoerd volgens het onderzoeksprogramma Calvi.
- In opdracht van NCG is de onderhoudsbehoefte van rijksmonumenten in het kerngebied onderzocht door Libau. Uit deze eerste inventarisatie bleek dat er nog een te beperkt zicht is om steekhoudende conclusies te trekken. De inventarisatie is daarom uitgebreid naar een tweede fase. Deze is bijna afgerond.
- In het kader van de Provinciale erfgoedmonitor is gestart met inventarisatie van de onderhoudstoestand van Rijks- en gemeentelijke monumenten. Dit gebeurt door Fenicks in opdracht van de provincie Groningen.
- Op 6 november is de Klankbordgroep bij elkaar geweest ter voorbereiding op de eerste stuurgroep Erfgoedprogramma op 14 februari 2018. Tijdens deze bijeenkomst heeft de klankbordgroep kennis gemaakt met Vereniging Groninger Monument Eigenaren.
- De kerngroep Erfgoedprogramma komt frequent bij elkaar om de voortgang van het Erfgoedprogramma te bespreken.

Terugblik 2017

In juli 2017 is het erfgoedprogramma vastgesteld door de maatschappelijke en bestuurlijke Stuurgroep. Het programma is opgesteld in samenwerking met de twaalf gemeenten in de aardbevingsregio, het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), waaronder de RCE. Alle bestuurlijke taken en verantwoordelijkheden zijn hierin door ieder vanuit een eigen rol beschreven. Het programma is in uitvoering genomen en wordt jaarlijks geactualiseerd.

In het najaar van 2017 is het Erfgoedloket en Erfgoedadviesteam ingesteld. Hier kunnen monumenteigenaren terecht voor advies en ondersteuning bij het herstellen of versterken van hun pand in verband met de aardbevingen. In 2017 is gewerkt door gemeenten aan het opstellen van lijsten met beeldbepalende en karakteristieke panden en is de provincie gestart met een erfgoedmonitor en is door OCW, NCG en de provincie Groningen begonnen met het inrichten van het fonds onderhoud Rijksmonumenten.

5.11 Woningcorporaties

In december is de stuurgroep Woningcorporaties bijeengekomen. De corporaties zijn geïnformeerd over de Meerjarenprogramma-brief. Er is onder andere gesproken over een brede ruimtelijke (woon)visie, de NPR, het schadeprotocol en het beter aansluiten van de versterking op strategisch vastgoedbeheer en groot onderhoud programma's van de corporaties. Afgesproken is dat er vorm en structuur zal worden gegeven aan het verbeteren van de positie van de corporaties in de lokale stuurgroep. In 2018 wordt het onderzoek naar de aansluiting van groot onderhoud projecten binnen de 0.1-0.2 contour op de versterkingsopgave voortgezet.

Terugblik 2017

De woningbouwcorporaties met huurwoningen binnen het aardbevingsgebied hebben zich verenigd in de projectorganisatie H3V. In oktober 2015 zijn de corporaties een aanpak voor het versterken en verduurzamen van 1.650 corporatiewoningen overeengekomen met de NAM, waarbij de woningen naar Nul-op-de-Meter worden gebracht.

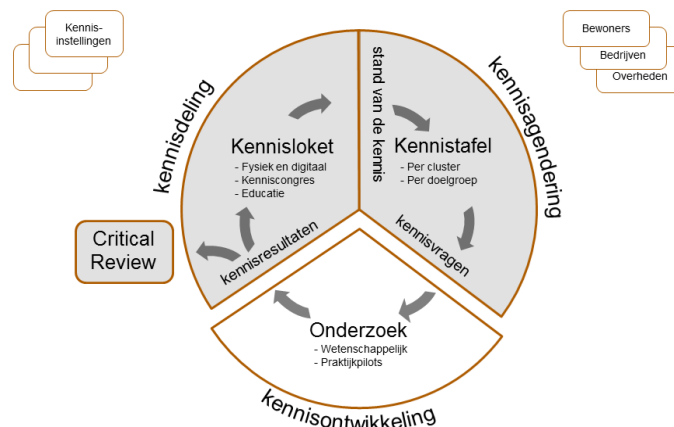
In 2016 is een pilot van 175 woningen opgeleverd. Op basis van de ervaring uit de eerste pilot en het besluit om de corporatiewoningen mee te nemen in de gebiedsgerichte aanpak, zijn 375 corporatiewoningen uit de resterende 1.475 geselecteerd voor inspectie en engineering in 2017. Deze woningen zijn alle geïnspecteerd en deels geëngineerd. Het is de verwachting dat deze woningen in 2018 worden opgeleverd. Voor de resterende 1.100 woningen hebben woningcorporaties en NAM de bestaande afspraken heroverwogen. In 2018 wordt bekend welke impact de heroverweging heeft op de versterkingsopgave.

6 Onderzoeken

Kennis en onderzoek zijn belangrijk voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid. Daarom stimuleert NCG de ontwikkeling en deling van kennis rond de aardbevingen en een kansrijk Groningen. Dit doet NCG door uiteenlopende onderzoeken te laten uitvoeren en door gestructureerde samenwerking aan onderzoeksthema's te bevorderen. Onafhankelijk, transparant en met draagvlak in de regio.

6.1 Kennisplatforms

NCG wil kennisopbouw en kennisdeling stimuleren. Daarom heeft NCG BuildinG en de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) gevraagd om de twee kennisplatforms in te richten: 'Bouwen en Versterken' en 'Leefbaar en Kansrijk'.

Bovenstaande figuur laat de opzet van de kennisplatforms (grijs) zien en de wisselwerking met onderzoeken (wit). De kennisagenda's van de twee kennisplatforms zullen de richting aangeven voor onderzoeken van NCG. Daarbij vraagt NCG ook andere partijen om te helpen bij het beantwoorden van de kennisvragen.

Bouwen en Versterken

In oktober 2017 heeft NCG BuildinG opdracht gegeven het Kennisplatform Bouwen en Versterken in te richten. Het Kennisplatform brengt wetenschappers en professionals bij elkaar. Er worden verschillende activiteiten georganiseerd, zoals kennistafels voor professionals en een jaarlijks kenniscongres voor een breed publiek. Ook wordt een kennisloket ontwikkeld. Via dit loket wordt kennis over bouwen en versterken, bijvoorbeeld uit onderzoeksrapporten, voor iedereen beschikbaar en toegankelijk.

Als aftrap van het Kennisplatform is op dinsdag 12 december een kennistafel gehouden. Het thema van deze bijeenkomst was de Nederlandse Praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen (NPR 9988). Aan de hand van deelsessies rond rekenmodellen, schadepreventie, versterkingsmaatregelen en verweking zijn bij deze kennistafel nieuwe kennisvragen verzameld en geprioriteerd. Begin 2018 worden deze vragen verwerkt in een geactualiseerde kennisagenda.

Leefbaar en Kansrijk

NCG is in gesprek met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) over het inrichten van het Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk. In juni 2017 is in dit kader al een pilot-Kennistafel georganiseerd. De eerste kennisagenda wordt begin 2018 verwacht.

Ondergrond Groningen

Voor 'ondergrond' zet NCG zich in voor kennisopbouw via het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (KEM) van Ministerie van EZK en SodM. De vragen die eind maart bij de eerste Kennistafel Ondergrond Groningen in de regio verzameld zijn, heeft EZK voorgelegd aan de wetenschappelijke adviescommissie van het KEM. EZK en SodM zijn nu bezig met het uitzetten van onderzoek om deze vragen te beantwoorden.

Terugblik 2017

Het kennisplatform Bouwen en Versterken is ingericht. De eerste kennistafel van dit kennisplatform, over de NPR, heeft inmiddels plaatsgevonden. Ook is een eerste kennisagenda uitgebracht.

Het kennisplatform Leefbaarheid wordt naar verwachting begin 2018 ingericht. In 2017 heeft een pilot-Kennistafel plaatsgevonden.

NCG heeft samen met het ministerie van EZ de eerste Kennistafel Ondergrond Groningen georganiseerd. Daarbij zijn kennisvragen verzameld voor het Kennisprogramma Effecten Mijnbouw (KEM).

6.2

Critical review

In het vierde kwartaal van 2017 is opdracht gegeven aan RUG om de critical review over PGA- en risicokaarten te organiseren. De voorbereidingen zijn gestart.

Eind januari zullen vragen opgehaald worden bij bestuurlijke en maatschappelijke partijen, bewoners en andere betrokkenen. Vervolgens wordt een bijeenkomst met onderzoekers gehouden en op vrijdag 23 februari wordt een brede bijeenkomst georganiseerd waarin de onderzoekers en belanghebbenden met elkaar in dialoog gaan over de kwaliteit en het gebruik van de kaarten. Uiteindelijk volgt een advies over de toepassing en wenselijk veranderingen in de PGA- en risicokaarten.

Terugblik 2017

In februari 2017 is de publieke bijeenkomst van de critical review over woningmarktonderzoeken geweest, georganiseerd door de RUG. In deze critical review is door wetenschappers, bestuurlijke en maatschappelijke partijen en bewoners gediscussieerd over de verschillende onderzoeken naar de ontwikkelingen van de woningmarkt in het aardbevingsgebied. De critical review is positief gewaardeerd. Zowel onderzoekers als belanghebbenden gaven aan het gezamenlijke gesprek als waardevol te ervaren. Het gesprek tussen wetenschappers onderling en tussen wetenschappers en belanghebbenden is bevorderd, het begrip vergroot. Het verslag van de critical review, met daarin conclusies en aanbevelingen, is gepubliceerd op de website van NCG.

6.3

CBS Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld

NCG wil weten hoe de woningmarkt wordt beïnvloed door de aardbevingen die ontstaan door de gaswinning in het Groningenveld. Daarom heeft NCG het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) gevraagd om twee keer per jaar de ontwikkeling van de huizenprijzen en de verkoopbaarheid van woningen rondom het Groningenveld in kaart te brengen. De opdracht loopt in ieder geval tot eind 2018. Het volgende rapport staat gepland voor mei 2018.

Op 30 oktober heeft het CBS het tweede rapport voor dit jaar opgeleverd. Hieruit blijkt dat het beter gaat met de verkoopbaarheid van de woningen in het aardbevingsgebied. Net als de rest van Nederland hebben zowel het aardbevingsgebied als het referentiegebied te maken met een herstellende woningmarkt. De recent gepubliceerde Regionale Woningmarktindicator van TU Delft geeft hetzelfde beeld en daarmee is de verwachting dat deze lijn het komende half jaar wordt doorgetrokken. In gebieden waar gemiddeld veel schade aan woningen voorkomt, begint het herstel van de woningmarkt later dan in het referentiegebied. Ook lijkt de prijsontwikkeling van verkochte koopwoningen in de risicogebieden met een gemiddelde of hoge schade-intensiteit wat achter te blijven bij het referentiegebied. In het onderzoek is ook gekeken naar de verhuisbewegingen in het aardbevingsgebied. Daaruit blijkt dat er in totaal sprake is van een negatief migratiesaldo. Dit betekent dat er in absolute aantallen meer mensen vertrekken uit het aardbevingsgebied dan naar het gebied toetrekken. Een soortgelijke ontwikkeling is ook te zien in het referentiegebied. Er worden geen duidelijke verschillen gevonden tussen het aardbevingsgebied en het referentiegebied met betrekking tot de verhuisbewegingen.

Terugblik 2017

Zoals afgesproken heeft het CBS twee rapporten over de woningmarktontwikkeling in het Groningerveld in 2017 opgeleverd. Nieuw ten opzichte van de rapporten uit 2016 is dat in 2017 de gehanteerde gebiedsindeling is veranderd van een indeling op basis van gemeenten naar een indeling op basis van buurten waarbij onderscheid gemaakt naar gebieden met relatief klein, gemiddeld en hoog aandeel woningen met aardbevingschade.

Verder blijkt uit de rapporten in 2017 dat de woningmarkt in het aardbevingsgebied herstelt, het gaat beter met de verkoopbaarheid van de woningen. In gebieden met gemiddeld of veel schades aan woningen ontwikkelt de markt zich wel minder goed dan in de onderzochte referentiegebieden.

6.4

Vervolg woningmarkt- en leefbaarheidsonderzoek OTB en CMO STAMM

De aardbevingen in Groningen hebben groot effect op het wonen en de leefbaarheid in de MEDAL-gemeenten Appingedam, Delfzijl, Eemsum, Loppersum en De Marne. Ook hebben de aardbevingen grote effecten op de verkoopsnelheid en waardeontwikkeling van de woningen. In deze moeilijke beleidscontext is voor deze gemeenten een Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP) opgesteld dat inzicht geeft in de toekomstige krimp van de woningbehoefte per gemeente. Het uitvoeringsprogramma van het WLP heeft als doel om de krimp van de woningvoorraad te laten overeenkomen met de krimp van de behoefte, de kwaliteitsvraag per gemeente optimaal te bedienen, de leegstandsoverschotten per gemeente terug te brengen tot een acceptabel niveau en de leefbaarheid te verbeteren.

De vraag is nu hoe deze doelstellingen te realiseren zijn. Daarvoor wordt een woon- en leefbaarheidsonderzoek Noord en Midden Groningen uitgevoerd voor de MEDAL-regio aangevuld met de aardbevingsgemeenten. De opdrachtgever hiervoor is de stuurgroep PLUS MEDAL en de gemeente Appingedam. NCG is medefinancier van dit onderzoek omdat er bij NCG behoefte bestaat om een actueel beeld te krijgen van het effect van de aardbevingen op de bewoners als het gaat om de leefbaarheid en de woningmarkt. Daarmee is dit onderdeel van het onderzoek een herhaling van het in 2015 door OTB in samenwerking met CMO STAMM uitgevoerde bewonersonderzoek in opdracht van de Dialoogtafel.

Terugblik 2017

Het onderzoek was eenmalig en is in 2017 uitgevoerd.

6.5 Regionale Marktindicator

OTB heeft in opdracht van de Vereniging Eigen Huis (VEH) in 2004 de Eigen Huis Marktindicator (EHM) ontwikkeld. Daarmee kan het vertrouwen onder woonconsumenten in de koopwoningenmarkt worden gemeten. NCG heeft OTB gevraagd om een regionale steekproef in de provincie Groningen uit te voeren. De proef voor deze regionale marktindicator Groningen is gestart in januari 2017 en heeft een looptijd van vijf kwartalen. Elk kwartaal wordt er een rapport opgeleverd.

In december 2017 heeft het OTB het vierde onderzoek opgeleverd. Hieruit blijkt dat het vertrouwen in de koopwoningmarkt onder de woonconsumenten in de aardbevingsgemeenten in 2017 duidelijk groter is dan in 2015. De gemiddelde score komt in het vierde kwartaal uit op 107. Vooral bij jongeren is de score hoog. De groep van toekomstige toetreders tot de koopwoningmarkt heeft daarmee een groeiend vertrouwen. Omdat de woningmarktontwikkelingen niet wezenlijk beter zijn geweest in de aardbevingsgemeenten dan elders, lijkt dit vooral het effect te zijn van een veranderde risicoperceptie.

Aanvullend op de vorige kwartalen zijn er in het rapport over het vierde kwartaal een aantal specifieke vragen gesteld over de taken en het functioneren van NCG. Hieruit blijkt dat acht op de tien respondenten in de aardbevingsgemeenten op de hoogte is van het functioneren van NCG. De helft geeft aan dat de NCG bijdraagt aan het vertrouwen. Als werkzaamheden van NCG wordt vooral de versterking en verduurzaming aangegeven.

Terugblik 2017

In 2017 is gestart met het onderzoek regionale marktindicator Groningen per kwartaal. De uitkomsten laten zien dat in 2017 het vertrouwen in de woningmarkt duidelijk groter is dan in 2015. Vooral de groep van de (toekomstige) toetreders tot de koopwoningmarkt heeft een groeiend vertrouwen. Omdat de woningmarktontwikkelingen niet wezenlijk anders zijn geweest in de aardbevingsgemeenten dan elders, lijkt dit vooral het effect te zijn van een veranderende risicoperceptie.

6.6 Gronings Perspectief

De Rijksuniversiteit Groningen (RUG) meet, in samenwerking met GGD Groningen en Bureau Onderzoek & Statistiek van de gemeente Groningen, de veiligheids- en gezondheidsbeleving en het toekomstperspectief in de aardbevingsregio. In het vierde kwartaal heeft de RUG de kwalitatieve meting verder uitgewerkt en het voorwerk gedaan om te komen tot de eindrapportage van Gronings Perspectief. Samen met de partijen van Gronings Perspectief zoekt NCG naar de beste manier waarop een vervolgonderzoek plaats kan vinden, passend bij de kennistafel Leefbaarheid en Kansrijk.

Terugblik 2017

Zowel gemeenten als NCG willen graag dat uitvoering gegeven wordt aan de aanbevelingen van Gronings Perspectief. Zo heeft NCG GGD Groningen gevraagd als verbindingsofficier op te treden richting de verschillende partijen voor wat betreft de sociale impact van de schadeafwikkeling en de versterkingsoperatie.

6.7 Onderzoek oorzaken schade

TU Delft (TUD) onderzoekt voor NCG de mogelijke oorzaken van schade aan gebouwen, ook daar waar bevingen niet de (enige) oorzaak kunnen zijn. Het onderzoek heeft enige vertraging opgelopen, doordat het selecteren van studieobjecten meer tijd kostte dan ingeschat. Bewoners en/of eigenaren dienen toestemming te geven om onder andere inspectierapporten van de panden op te

vragen bij CVW. Uiteindelijk zijn voldoende instemmingsformulieren voor deelname aan onderzoek ontvangen in de negen onderzoeksgebieden. Alle inspectierapporten en eventuele aanvullende (beschikbare) informatie is inmiddels bestudeerd door de TUD. De TUD heeft een selectie gemaakt van alle panden en is verder gegaan met een selectie van zeventig panden. Een eerste veldonderzoek is gedaan en een aanvullend veldonderzoek is gestart. Naar verwachting wordt het eindrapport in het tweede kwartaal van 2018 opgeleverd.

Terugblik 2017

Het onderzoek heeft vertraging opgelopen. Selectie en onderzoek naar panden heeft meer tijd in beslag genomen dan afhankelijk was gedacht. Naar verwachting wordt het eindrapport in het tweede kwartaal van 2018 opgeleverd.

6.8 Pilot tilsensoren

NCG heeft afspraken kunnen maken over de benodigde financiën voor de voorbereiding van de Pilot tilsensoren. In januari wordt gestart met gesprekken en bijeenkomsten met betrokkenen om de pilot vorm te gaan geven.

Terugblik 2017

Het onderzoek meetinstrumentarium is in de zomer 2017 afgerond. Het onderzoek is in drie fasen verlopen. Fase 3 is in 2017 uitgevoerd door Antea Group en zij hebben eind mei het rapport opgeleverd. NCG heeft hier een reactie op gevraagd aan KNMI, TNO, Commissie Bodemdaling en de Tcbb. Het rapport is eind juni gepresenteerd aan betrokken partijen. Ook zij hebben vervolgens reacties op het rapport gegeven. In juli heeft P. van der Gaag in opdracht van de Groninger Bodem Beweging (GBB) een onderzoek naar tilsensoren gepubliceerd.

Naar aanleiding van de resultaten van het onderzoek meetinstrumentarium, de reacties op het rapport en het onderzoek van de GBB heeft NCG besloten een pilot met tilsensoren op te zetten en uit te gaan voeren. De bestuurlijke en maatschappelijke Stuurgroep hebben hiermee ingestemd.

6.9 Industrie

Deltares/TNO hebben in het najaar van 2017 de risicogebaseerde rekenmethodiek afgerond waarmee chemiebedrijven hun installaties op kwantitatieve wijze kunnen beoordelen op aardbevingsbestendigheid. De stuurgroep Industrie heeft op 30 november afgesproken dat deze methodiek, naast de al gehanteerde Loss of Containment (LoC)-methode, door chemiebedrijven kan worden toegepast voor kwantitatieve beoordeling van installaties op aardbevingsbestendigheid. Verder heeft de Werkgroep Maatgevende Aardbevingsbelasting (WMA) een (tweede) aanvullend advies uitgebracht over de toepassing van de LoC-methode. Dit advies gaat onder andere in op aspecten van arbeidsveiligheid en het gebruik van de methodiek bij nieuwbouw van industriële constructies.

Terugblik 2017

Begin 2017 heeft de WMA de definitieve berekeningsmethodiek, inclusief technische specificaties, voor de beoordeling van installaties bij chemiebedrijven opgeleverd. In 2017 heeft de WMA twee aanvullende adviezen over de methodiek uitgebracht: de eerste gaat met name over het veiligheidsaspect en arbeidsveiligheid, het tweede adviseert onder andere over het gebruik van de LoC-methode bij nieuwbouw van industriële constructies. In 2017 heeft de stuurgroep Industrie plannen van aanpak vastgesteld voor de beoordeling van de overige 200 bedrijven op aardbevingsbestendigheid die op de risicokaart van de provincie Groningen staan, en voor de beoordeling van buisleidingen met gevaarlijke stoffen op aardbevingsbestendigheid die niet onder de lopende aanpak van de chemiebedrijven vallen. Met de kennis en ervaring vanuit de aanpak van de chemiebedrijven zullen

voor de overige 200 bedrijven checklists ontwikkeld worden ter beoordeling van de aardbevingsbestendigheid van de betreffende installaties.

6.10 Infrastructuur

De conceptrapportage kwalitatieve risicoanalyse infrastructuur is besproken in het bestuurlijk overleg infrastructuur in november 2017. Dit heeft, door resterende vragen bij de bestuurlijke partijen, nog niet geleid tot vaststelling en formele publicatie. Wel is er voor gepleit om tot een nadere aanscherping van het beeld te komen door het uitvoeren van maximaal drie gebiedsgerichte onderzoekspilots.

Terugblik 2017

In 2017 heeft voor infrastructuur de focus vooral gelegen op de afronding van de kwalitatieve risicoanalyse die door Anteagroup is uitgevoerd. De afronding hiervan heeft forse vertraging opgelopen, vanwege de inhoudelijke technische complexiteit van het aardbevingsvraagstuk in Groningen. Een laatste conceptversie is in juli 2017 afgerond en een eerste bespreking op bestuurlijk niveau heeft in november 2017 plaatsgevonden.

6.11 NEN

Tot 1 september 2017 lag de ontwerp Nederlandse Praktijk Richtlijn 9998:2017 (NPR) publiek ter consultatie voor. De NPR stond op de website van NEN met het verzoek aan een ieder die dat wenst om technisch inhoudelijk commentaar in te dienen op deze versie. Afgelopen kwartaal zijn de ontvangen opmerkingen en voorstellen tot wijziging van de NPR door het Nederlands Normalisatie Instituut (NEN) in behandeling genomen.

In totaal zijn 586 technisch inhoudelijk opmerkingen ingediend, in te delen in vier categorieën:

1. Opmerkingen die aanleiding zijn tot aanpassing van de NPR op korte termijn, bijvoorbeeld omdat geen verder onderzoek nodig is.
2. Opmerkingen die aanleiding zijn tot aanpassing van de NPR op lange termijn, bijvoorbeeld omdat eerst nader onderzoek nodig is.
3. Opmerkingen die met een toelichting vanuit NEN aan de indiener kunnen worden verhelderd.
4. Opmerkingen waar - na intern beraad binnen NEN - geen wijziging nodig wordt geacht.

Opmerkingen die aanleiding vormen om de NPR aan te passen worden bij besluitvorming over een volgende NPR betrokken. NEN streeft ernaar om in 2018 een zogenaamde witte versie van de NPR te publiceren waarin het commentaar is verwerkt. Momenteel worden hier afspraken over gemaakt.

Terugblik 2017

Conform de afspraken in het Meerjarenprogramma 2017-2021 (MJP) heeft NCG het proces om te komen tot praktisch toepasbare (bouw)normen/toetsingskaders door middel van de opdracht aan de NEN commissie bewaakt. Dit heeft ertoe geleid dat NEN op 22 juni 2017 een geactualiseerde versie van de Nederlandse Praktijk Richtlijn (NPR 9998:2017) aardbevingsbestendig bouwen heeft gepubliceerd. Per 1 juli 2017 is de nieuwe NPR in het addendum op het MJP voor het gehele aardbevingsgebied van toepassing verklaard voor het inspectie- en engineeringsprogramma (versterkingsprogramma) en nieuwbouw. Dit betekent dat de NPR 9998:2017 geldt voor het inspectie- en engineeringsprogramma voor de tweede helft van 2017.

6.12 Proeftuin Onderdendam

Het eerste proefproject in Onderdendam, de collectieve aanpak van potentiële risicovolle gebouwelementen (PRBE's), is in uitvoering. De collectieve aanpak, die mede door het laagdrempelige communicatie-instrument 'Aardbevingscafé' wordt ondersteund, loopt voorspoedig. De eerste ervaringen geven aan dat een collectieve aanpak blijkt bij te dragen aan de sociale cohesie, waarbij meer sturing op de aanpak vanuit het dorp wordt ervaren. Daarnaast blijkt uit de eerste ervaringen dat de aanpak doelmatig is en overlast tot een minimum beperkt. Binnenkort start binnen dit project een pilot Veiligheid-Gezondheid-Milieu (VGM). Daarbij staat de vraag centraal hoe veiligheid tijdens het werken in deze complexe werkomgeving kan worden geoptimaliseerd.

Tevens wordt gewerkt aan het project 'Streek eigen architectuur bij gebiedsontwikkelingsopgaven'. Betrokken partijen verkennen momenteel de mogelijkheden gerelateerd aan de in de dorpsvisie aangegeven ambities. De opstelling van een collectief schadedraaiboek is in afwachting op het schadeprotocol aangehouden. De concrete energieambities zijn in het dorp geïnventariseerd. Nu wordt verkend op welke wijze het eerder doorlopen traject van de Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam (IABR) ingezet kan worden en of hiertoe een energiecorporatie voor Onderdendam zal worden opgericht.

Terugblik 2017

In juli 2017 is de proeftuin Onderdendam bestuurlijk bekrachtigd en van start gegaan. De eerste projecten waren reeds in ontwikkeling en zijn aangeleverd voor de proeftuin. Het project Collectieve aanpak PRBE is sinds september operationeel. Het in Onderdendam ontwikkelde en al eerder operationele communicatieconcept Aardbevingscafé blijkt hierbij van toegevoegde waarde. Het stimuleert de betrokkenheid van inwoners bij de activiteiten die in het dorp in het kader van het aardbevingsdossier plaatsvinden.

Andere projecten, allen gebaseerd op de dorpsvisie zoals streek eigen architectuur bij gebiedsontwikkelopgaven, energietransitie naar een energieneutraal dorp en collectief schadedraaiboek zijn in ontwikkeling.

NCG geeft conform het MJP 2017-2021 invulling aan haar rol en ontwikkelt, beheert en faciliteert het onderzoek en ontwikkelprogramma van de proeftuin Onderdendam. Samen met het dorp, de gemeente en de provincie wordt sturing gegeven aan het programma en het beheer van de proeftuin. In 2018 zal meer invulling kunnen worden gegeven aan het uitdragen van de resultaten van de proeftuin.

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van alle tot nu toe gepubliceerde onderzoeksrapporten in opdracht van NCG.

7 Organisatie

7.1 Personele bezetting

Tabel 25. Stand personeel op 31-12-2017

	Fte's
Directie Groningen	132
• Locatie Paterswoldseweg	84,4
• Versterkingspunten	47,6
Directie Den Haag	17,1
Totaal NCG	149,1
<i>Waarvan stagiaires</i>	2
Arbiter Bodembeweging	11,4
Commissie Bijzondere Situaties	2

Het totale aantal fte werkzaam bij NCG is aan het einde van het vierde kwartaal 2017 149,1 fte. Hiervan werkt 17,1 fte bij de Directie Den Haag en 132 fte bij de Directie Groningen. Bij de Directie Groningen werkt 84,4 fte aan de Paterswoldseweg en 47,6 fte op de Versterkingspunten.

De Arbiter Bodembeweging en de Commissie Bijzondere Situaties voeren onderdelen van het meerjarenprogramma uit maar opereren onafhankelijk van NCG. NCG voorziet wel in de huisvesting en benodigde middelen, vandaar dat de aantallen fte wel opgenomen zijn in bovenstaand overzicht.

In de bovenstaande tabel is de verdeling van het aantal fte over de verschillende vestigingen weergegeven.

Ten opzichte van het derde kwartaal 2017 heeft NCG een groei doorgemaakt van 8,5 fte. Deze toename ligt geheel bij de Directie Groningen.

7.2 Afhandeling klachten en Wob-verzoeken

7.2.1 Klachten

Bij de registratie van klachten in de kwartaalrapportage wordt uitgegaan van de definitie van klacht zoals deze in het Voorschrift interne klachtenbehandeling van NCG staat vermeld. Het gaat hierbij om een gedraging van NCG jegens de klager.

Tabel 26. Klachten

Klachten	Q4	2017	Cumulatief (vanaf Q4 2016)
Ontvangen klachten	8	27	48
• Waarvan niet bestemd voor NCG	2	15	20
In behandeling	2	n.v.t.	n.v.t.
Informeel afgehandeld	6	18	25
Formeel afgehandeld	1	1	1

In het vierde kwartaal zijn acht klachten binnengekomen. Twee daarvan zijn niet in behandeling zijn genomen, omdat deze niet voor NCG waren bestemd. Twee klachten hadden betrekking op de werkwijze van Centrum Veilig Wonen (CVW) en zijn doorgezonden aan CVW dat een eigen klachtenprocedure kent.

De zes klachten die wel in behandeling zijn genomen betroffen de bejegening door medewerkers van NCG (3), het Koopinstrument (1) en schadeafhandeling (2). In het vierde kwartaal zijn in totaal zes klachten informeel en een klacht formeel afgehandeld. Op dit moment zijn er twee klachten in behandeling.

7.2.2

Wob-verzoeken

Wanneer een burger meer wil weten over beleid en uitvoering kan hij een verzoek doen tot openbaarmaking van bepaalde overheidsinformatie (Wob-verzoek). Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal Wob-verzoeken.

Tabel 27. Wob-verzoeken

Wob-verzoeken	Q4	2017	Cumulatief (vanaf Q4 2016)
Ontvangen Wob-verzoeken	2	9	10
In behandeling	4	n.v.t.	n.v.t.
Afgehandeld	4	6	6

7.3

Burgerbrieven³³

In 2017 is, zoals vorig jaar aangegeven, strakker gestuurd op de afhandeling van burgerbrieven binnen de wettelijke termijn van 30 dagen. Als verwacht werd dat de complexiteit van de vraag een langere beantwoording termijn vergde is aan indieners meegedeeld dat de afhandelingstermijn is verlengd. Ook is er intensief op gestuurd om de burgerbrieven die niet binnen 30 dagen afgehandeld werden toch zo spoedig mogelijk te beantwoorden om te voorkomen dat indieners te lang op antwoord moeten wachten. In onderstaande tabel staan de percentages van de brieven en e-mails die binnen de wettelijke termijn zijn afgehandeld.

Tabel 28. Burgerbrieven per 31-12-2017

Soort	Aantal	Afgehandeld binnen 30 dagen	% afgehandeld binnen 30 dagen	Afgehandeld binnen 60 dagen	% afgehandeld binnen 60 dagen
E-mails*	692	549	79%	587	85%
Brieven	57	40	71%	40	71%
Totaal 2017	757	589	77%	613	81%

*inclusief de 309 e-mails van de website 'Heft in eigen Hand/Eigen Initiatief' die via een separaat traject zijn afgehandeld.

³³ Definitie burgerbrief: Elk schriftelijk stuk dat een overheidsinstantie van een burger ontvangt, niet zijnde aanvragen, bezwaarschriften, klaagschriften en WOB-verzoeken. Het begrip 'burger' kent een brede definitie (groepen burgers, bedrijven en organisaties).

8 Financiën

8.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over de bestedingen van het meerjarenprogramma NCG en over de bestedingen die vanuit het bestuursakkoord en aanvullend bestuursakkoord beschikbaar zijn gesteld door de NAM, gemeenten en provincie. De uitgaven zijn bijgewerkt tot en met het vierde kwartaal van 2017.

De rapportagemethodiek is ongewijzigd. Uitgaven maar ook overhevelingen van budgetten, bijvoorbeeld naar het gemeentefonds, worden aangemerkt als bestedingen. Op deze wijze kan verantwoording worden gegeven over het totaal aan beschikbaar gesteld budget over de looptijd van NCG.

8.2 Meerjarenprogramma NCG

Tabel 29. Financiering en uitputting meerjarenbegroting t/m 2017 (bedragen x 1.000 euro)

	100% EJM	Begroting MJP 2016-2024 (oorspronkelijk) (A)	Mutaties (incl. verschuivingen) t/m 2017 (B)	Begroting MJP 2016-2024 (actueel) (C)=(A)+(B)	Uitgaven NCG t/m 2017 (D)	Budgetoverhevelingen t/m 2017 (E)	Bestedingen cum t/m Q4 2017 (F)=(D)+(E)	Bestedingen in 2017 t/m Q4
A. Apparaatskosten NCG (art. 40)	nee	96.000	5.600	101.600	26.406	2.955	29.361	16.087
B. Programmakosten								
B.1 Verduurzaming (waardevermeerdering en scholenprogramma; dekking vanuit aardgasbaten; niet kader relevant)	ja	125.000	0	125.000	33.916	23.500	57.416	39.791
B.2 Verduurzaming (versterking; kader relevant)	nee	40.000	2.043	42.043	0	0	0	0
B.3 Scholenprogramma NCG (OCW)	nee	50.000	0	50.000	0	50.000	50.000	50.000
B.4 Fonds Achterstallig Onderhoud en Inzet Woningmarkt	ja	14.000	-4.000	10.000	2	0	2	2
B.5 Onderzoeksbudget	ja	30.000	-692	29.308	7.854	904	8.758	5.450
B.6 Compensatie gemeenten / provincie	ja	20.000	0	20.000	8.051	0	8.051	4.051
B.7 Werkbudget	ja	55.000	-708	54.292	5.543	1.232	6.775	4.863
B.8 Dienstverlening door RVO	ja	0	199	199	198	0	198	48
B.9 Ontvangsten NCG	ja	0	0	0	-224	0	-224	-224
B. Programmakosten NCG (art. 5)	mix	334.000	-3.158	330.842	55.341	75.636	131.201	103.982
Totaal		430.000	2.442	432.442	81.747	78.591	160.562	120.069

In de kolom 'Begroting MJP 2016-2024 (oorspronkelijk)' zijn de totaalbedragen weergegeven die oorspronkelijk beschikbaar zijn gesteld voor NCG in de periode 2016-2024, zoals weergegeven in de Kamerbrief van 6 juni 2016 'Financiering meerjarenprogramma aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen' (TK 33.529 nr.256).

Voor de duur van het programma is oorspronkelijk 430 miljoen euro beschikbaar gesteld, 96 miljoen euro voor het apparaatskostenbudget en 334 miljoen euro voor het programmabudget. Hiervan is 244 miljoen euro beschikbaar gesteld vanuit de aardgasbaten. De onderdelen van de NCG-begroting die hiermee gefinancierd worden, kennen een 100% eindejaarsmarge (100% EJM). Dit betekent dat budget dat in een bepaald jaar niet volledig wordt benut, meegenomen kan worden naar

toekomstige jaren en dus beschikbaar blijft voor de uitvoering van het meerjarenprogramma.

8.2.1 *Financiering meerjarenprogramma NCG (incl. verschuivingen)*

Gedurende het programma kunnen middelen aan het programma worden toegevoegd en onttrokken. Tot en met 2017 is sprake van een toename van het programmageld van 2,4 miljoen euro. De belangrijkste mutaties worden toegelicht.

A. Apparaatskosten

Aan het apparaatskostenbudget is bij de najaarsnota 5,6 miljoen euro toegevoegd vanuit de programmabegroting (werkbudget) ter dekking van de organisatie van de NCG. In de EZK begroting is vermeld dat de NCG middelen van het werkbudget mag overmaken naar het voor haar bestemde apparaatskostenbudget.

B.1 Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten (niet kader relevant) en B3 scholenprogramma

Uit deze begrotingsonderdelen wordt meerjarig de waardevermeerderingsregeling en het scholenprogramma gefinancierd. NCG heeft in het kader van het scholenprogramma met de gemeenten, de betrokken scholenbesturen en het ministerie van OCW een bestuurlijke afspraak gemaakt over de verdeling van de rijksbijdrage van 73,5 miljoen euro. Van deze rijksbijdrage wordt 23,5 miljoen euro gefinancierd vanuit het programma onderdeel 'B.1 Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten'. Daarnaast heeft het ministerie van OCW voor het scholenprogramma een totaal bedrag van 50 miljoen euro beschikbaar gesteld (onderdeel B.3 scholenprogramma NCG OCW).

B2. Verduurzaming (versterking ; kader relevant)

Voor het verduurzamen van woningen, wanneer deze worden versterkt, is in 2016 40,0 miljoen euro beschikbaar gesteld vanuit de toenmalige EZ-begroting. In 2017 is de programmabegroting vanuit EZ aangevuld met 0,5 miljoen euro loon- en prijscompensatie. Het is een aanvulling die betrekking heeft op meerdere jaren. Aanvullend is van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een bijdrage ontvangen van 1,5 miljoen euro. De totale beschikbaarheid van middelen komt hiermee op 42,0 miljoen euro. Voor deze middelen geldt geen 100% eindejaarsmarge. De middelen die in het jaarbudget 2017 onbenut zijn gebleven vloeien formeel terug naar de EZK begroting maar worden binnen de EZK begroting in de jaren waarin deze middelen benodigd zijn weer beschikbaar gesteld.

B4. Fonds achterstalligheid onderhoud en inzet woningmarkt

NCG heeft in haar oorspronkelijke programmabegroting 14 miljoen euro beschikbaar voor een regeling achterstallig onderhoud en voor het opzetten van een woonbedrijf. NAM heeft voor 4 miljoen euro de organisatiekosten voor het woonbedrijf in oprichting voor haar rekening genomen. De voor de NCG vrijgekomen middelen zijn toegevoegd aan het werkbudget. Dit is conform de afspraak dat NAM zou bijdragen aan de programma's van de NCG zoals ook genoemd in de EZK begroting 2018.

B5. Onderzoeksbudget

Bij de afsluiting van 2016 is per saldo 0,7 miljoen euro overgeheveld naar het werkbudget (verschuiving).

B7. Werkbudget

Aan het werkbudget is vanuit de begroting B4. Fonds achterstalligheid onderhoud en inzet woningmarkt, 4 miljoen euro toegevoegd. Aan het werkbudget is 0,2 miljoen euro toegevoegd als gevolg van het amendement van Tongeren (dekking voor

proceskosten) en 0,7 miljoen toegevoegd vanuit het onderzoeksbudget. Vanuit het werkbudget is 5,6 miljoen euro beschikbaar gesteld ter dekking van de apparaatskosten en 0,2 miljoen ter dekking van dienstverlening door RVO (callcenter functie versterkingspunten 2016 en Gis/digitaal kaartmateriaal).

8.2.2

Uitputting meerjarenbegroting (uitgaven en budgetoverhevelingen)

De uitputting van de meerjarenbegroting wordt zichtbaar gemaakt in de tweede gedeelte van tabel 27. De uitputting komt op twee manieren tot stand namelijk via directe betalingen (kolom D uitgaven) en door overheveling van budgetten, via het gemeentefonds (kolom E). De totale uitputting, aangemerkt als besteding (kolom F) is de totaalstelling van directe uitgaven en budgetoverhevelingen.

A. Apparaatskosten

De uitgaven bedragen in 2017 16,1 miljoen euro. De belangrijkste uitgavenpost is die voor salariskosten en inhuur (12,8 miljoen euro). De overige uitgaven bestaan voornamelijk uit huisvestingskosten en kosten ICT.

B.1 Verduurzamingsopgave uit aardgasbaten (niet kader relevant)

Het totale bedrag van 23,5 miljoen euro voor het scholenprogramma is via budgetoverheveling (gemeentefonds) overgemaakt. In 2016 een eerste verrekening van 17,6 miljoen euro, in 2017 het resterende bedrag van 5,9 miljoen euro. Deze middelen zijn niet meer zichtbaar op het artikel 5 'Meerjarenprogramma Nationaal Coördinator Groningen' op de begroting van het ministerie van EZK.

De uitgaven voor de waardevermeerderingsregeling in 2017 bedroegen in totaal 33,9 miljoen euro. In 2017 is 40 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de regeling. Een voorschotbedrag van 30 miljoen euro is in 2017 overgemaakt. Van dit bedrag heeft SNN in 2017 4,8 miljoen euro uitgekeerd. Dit is substantieel lager dan verwacht en is mede het gevolg van het uitblijven van de invoering van het nieuwe schade protocol. De uitvoeringskosten van de regeling bedragen tot nu toe 0,4 miljoen euro.

In de begroting was ook rekening gehouden met een compensatie voor de overschrijding van de oude waardevermeerderingsregeling die in uitvoering ligt bij de provincie. Deze compensatie was begroot op 12,35 miljoen euro maar is inmiddels bijgesteld naar € 4,3 miljoen euro. In 2017 is 3,6 miljoen euro met de provincie verrekend.

B.2 Verduurzaming (versterking ; kader relevant)

Op dit programma onderdeel zijn in 2017 nog geen uitgaven gedaan. De subsidieregeling wordt in 2018 vastgesteld.

B3 Scholenprogramma

Het ministerie van OCW heeft voor het scholenprogramma een totaal bedrag van 50 miljoen euro beschikbaar gesteld. De bedragen van het scholenprogramma zijn bij de Voorjaarsnota 2017 van de begroting van het ministerie van EZK overgemaakt naar het gemeentefonds om zo direct beschikbaar te komen aan de deelnemende gemeenten en scholen.

B4 Fonds achterstallig onderhoud en inzet woningmarkt.

De beperkte uitgaven beperken zich tot die van de adviescommissie pilot woonbedrijf.

B.5 Onderzoeksbudget

De uitgaven hebben voor een belangrijk deel betrekking op het onderzoek voor de NPR. Daarnaast zijn er met name uitgaven voor EPI-kenniscentrum en onderzoeken rondom de chemische industrie.

B.6 Compensatie gemeenten

De bijdrage van NCG aan gemeenten en provincie is in het derde kwartaal volledig uitgekeerd op basis van de overeengekomen verdeling. De bijdrage is geïndexeerd ten opzichte van 2016.

B.7 Werkbudget

In dit programmaonderdeel zijn onder andere uitgaven opgenomen voor ondersteuning van project- en stuurgroepen, gebiedsgericht werk, subsidies, communicatieve ondersteuning, monitoringsactiviteiten en voorzieningen (diverse loketten).

B.8. Dienstverlening door RVO

In 2017 is 48.000 euro aan diensten afgenomen voor digitaal kaartmateriaal ter ondersteuning van de versterkingsoperatie.

B.9. Ontvangsten NCG

Van de provincie is een bedrag van 0,2 miljoen euro ontvangen als bijdrage in de ondersteuning van maatschappelijke organisaties die betrokken zijn bij het aardbevingsdossier.

8.3

Uitgavenontwikkeling bestuursakkoord en aanvullende afspraken

Naast de middelen die vanuit het Rijk beschikbaar zijn gesteld voor het meerjarenprogramma zijn destijds via het bestuursakkoord en het aanvullende bestuursakkoord middelen ingebracht door NAM en door de gemeenten en provincie. In het aanvullend akkoord zijn destijds regelingen vermeld waarvoor nog geen financiële uitwerking was opgenomen. Inmiddels heeft deze uitwerking plaatsgevonden en daarmee is het totale bedrag opgelopen naar 1,3 miljard euro.

Tabel 30. Bestuursakkoord + aanvullende toezeggingen (bedragen x 1 miljoen)

	Plafond bedrag	Akkoord 2014 t/m 2018 incl. aanvulling	Aanvul- lende toe- zegging	Totale middelen	Uitgaven t/m Q4 2017	Uitgaven in 2017 t/m Q4	Uitgaven in Q4 2017
NAM							
Spoor 1: Veiligheid en preventieve versterking	nee	600,0		600,0	633,4	239,9	71,7
Spoor 2: Schade afhandeling*	nee	250,0		250,0	632,6	75,4	22,0
Spoor 2: Overig instrumentarium**	ja/nee	210,0		210,0	210,2	45,7	7,7
Spoor 3: Leefbaarheid	ja	60,0		60,0	22,8	9,6	0,5
Spoor 4: Economisch perspectief	ja	65,0		65,0	52,1	13,0	0,0
Aanvullend pakket stad Groningen	ja	50,0		50,0	55,3	31,2	5,6
Bijdrage NAM aan programma NCG	ja		7,0	7,0	2,9	2,9	-0,1
Subtotaal NAM		1.235,0	7,0	1.242,0	1.609,3	417,7	107,3
Provincie en gemeenten							
Spoor 3 Leefbaarheid	ja	25,0		25,0	25,0	0,0	0,0
Spoor 4: Economisch perspectief (provincie)	ja	32,5		32,5	32,5	0,0	0,0
Subtotaal provincie en gemeenten		57,5	0,0	57,5	57,5	0,0	0,0
Totaal		1.292,5	7,0	1.299,5	1.666,8	417,7	107,3

*Spoor 2 schade afhandeling is inclusief opkoop van woningen en maatregelen

**Spoor 2 onderdelen waardevermindering, -vermeerdering, nieuwbouw, commissie bijzondere situaties, regeling achterstallig onderhoud en opkoopregeling.

Toelichting NAM spoor 1 Veiligheid en preventieve versterking en spoor 2 schade afhandeling

Zoals uit het overzicht blijkt zijn de kosten voor NAM voor beide trajecten (significant) hoger dan ten tijde van het ondertekenen van het bestuursakkoord was begroot.

8.3.1 *Kostenverhouding schadeafhandeling*

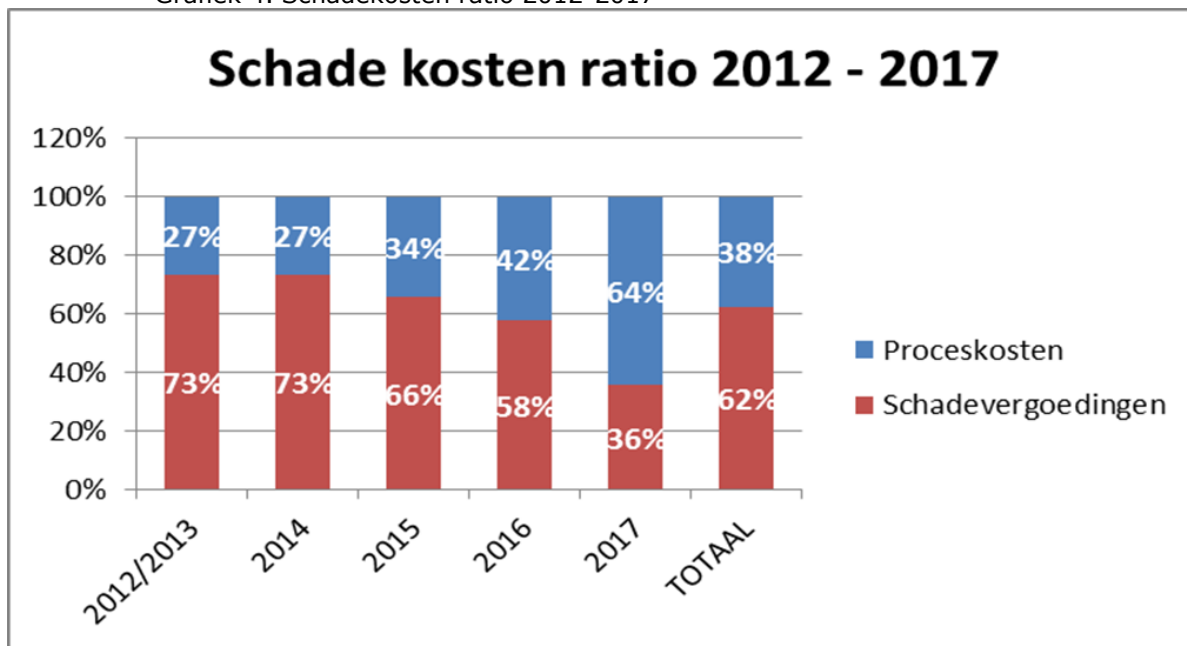
In de periode augustus 2012 tot en met december 2017 is 536,1 miljoen euro besteed gerelateerd aan schade door bodembeweging (opkoop van woningen en maatregelen aan forum buiten beschouwing gelaten). Daarvan is 333,8 miljoen euro (62%) besteed aan directe kosten voor schadecompensatie of schadeherstel. Een bedrag van 202,3 miljoen (38%) euro is besteed aan het proces van schadeafhandeling. In 2017 lagen deze percentages respectievelijk op 36% en 64%. De trend, een stijging van het aandeel proceskosten, die al eerder zichtbaar was, zet zich door.

Ten aanzien van de procentuele toename van de proceskosten ten opzichte van de schadevergoedingen heeft NAM toegelicht dat de verandering in de verhouding deels voortvloeit uit het toegenomen aantal meldingen van relatief kleine schades en niet-aardbevingsgerelateerde schades. Deze meldingen doorlopen dezelfde procedure als alle andere meldingen. De proceskosten nemen daarmee verhoudingsgewijs toe.

Ook de voucherregeling en het tijdelijk stopzetten van de schadebehandeling vanaf 31 maart zijn van invloed op het hogere aandeel proceskosten. Bij beide processen hebben bedrijfsmatige activiteiten plaatsgevonden die ten laste van schade worden gebracht.

De cumulatieve cijfers over meerdere jaren geven de meest betrouwbare indruk van de verhouding, omdat daarin de ratio wordt gebaseerd op de totale kosten die gemaakt zijn voor het proces en de totale bedrag dat is uitgekeerd aan schadevergoedingen. Hieruit blijkt een verhouding van 38% proceskosten en 62% schadevergoedingen. In de vorige rapportage was deze verhouding respectievelijk 37 % en 63%.

Grafiek 4. Schadekosten ratio 2012-2017³⁴

³⁴ Gegevens in deze grafiek zijn gebaseerd op gegevens zoals ontvangen van NAM op 9 januari 2018.

Tabel 31. Schadekosten ratio 2012-2017³⁵

	2012/2013	2014	2015	2016	2017	Totaal
Proceskosten	8,9	32,8	66,8	47,7	46,2	202,3
Schadevergoedingen	24,5	90,5	128,2	64,7	25,9	333,8
Totaal	33,3	123,3	195	112,4	72,1	536,1

N.B. In de tabel bestuursakkoord is een bedrag van 632,6 miljoen euro weergegeven gerelateerd aan schade. Dit hogere bedrag is inclusief opkoop van woningen en de aardbevings-gerelateerde kosten gemoeid met projecten in de stad Groningen inclusief het Forum. Deze kosten worden in deze tabel over verhoudingen buiten beschouwing gelaten.

³⁵ Gegevens in deze tabel zijn gebaseerd op gegevens zoals ontvangen van NAM op 9 januari 2018.

Bijlage 1 – Gepubliceerde onderzoeksrapporten

December 2015

CBS. Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld, 1995Q1 tm 2015Q2
<https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2015/51/woningmarktontwikkelingen-rondom-het-groningenveld-1995-2015>

December 2015

NEN. NPR 9998:2015 aardbevingsbestendig bouwen
Niet meer actueel

Januari 2016

TU Delft OTB, CMO STAMM. Woningmarkt- en leefbaarheidsonderzoek
aardbevingsgebied Groningen
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/w/woningmarktonderzoek-cbs/documenten/rapporten/2016/januari/21/woningmarktonderzoek>

Maart 2016

CBS. Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld, 1995Q1 tm 2015Q4
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/w/woningmarktonderzoek-cbs/documenten/rapporten/2016/april/4/woningmarktonderzoek-cbs-april-2016>

CBS. Notitie bij Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld, 1995Q1 tm 2015Q4
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2016/april/4/bijlage-bij-woningmarktonderzoek-cbs-april-2016>

April 2016

RUG. Gronings Perspectief, Tussenrapport #1
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/g/gronings-perspectief/documenten/rapporten/2016/april/29/29042016-tussenrapport-groningsperspectief>

RUG. Gronings Perspectief, Verantwoording eerste meting panelonderzoek
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/g/gronings-perspectief/documenten/rapporten/2016/april/29/29042016-verantwoording-meting-panel>

Juni 2016

Deltares. Voortgang onderzoek aardbevingsbestendigheid
niet meer actueel

Juli 2016

RUG. Gronings Perspectief. Wetenschappelijk rapport #1
<https://www.groningsperspectief.nl/wp-content/uploads/2016/07/Rapport-Gronings-Perspectief-1.pdf>

TU Delft. Validatieonderzoek rapporten Arcadis 'Schade buiten de contour'
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/t/tu-delft-validatieonderzoek/documenten/rapporten/2016/augustus/18/rapport-validatieonderzoek>

Oktober 2016

CBS. Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld, 1995Q1 tm 2016Q2
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/w/woningmarktonderzoek-cbs/documenten/rapporten/2016/oktober/21/cbs-woningmarktonderzoek-oktober-2016>

RUG. Gronings Perspectief, Tussenrapport #2
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/g/gronings-perspectief/documenten/rapporten/2016/oktober/5/tussenrapport-2-groningsperspectief>

Februari 2017

Deltares, TNO. Handreiking voor het uitvoeren van studies naar het effect van aardbevingen voor bedrijven in de industriegebieden in Groningen; Fase 1 Kwalitatieve beoordeling
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/c/chemische-industrie/documenten/richtlijnen/2017/februari/1/handreiking-uitvoering-studies>

Ecorys. Praktische uitwerking schadeprotocol
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/februari/16/ecorys-rapport-schadeprotocol-cvw>

RUG. Gronings Perspectief, Wetenschappelijk rapport #2
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/g/gronings-perspectief/documenten/rapporten/2017/februari/7/gronings-perspectief-wetenschappelijk-rapport-2>

TU Delft. Explanatory notes for the "LoC Toets" in application to the industrial facilities in Groningen
LoC-toetsmethode inclusief technische specificaties
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/c/chemische-industrie/documenten/publicaties/2017/februari/1/loc-toets-toelichting>

Maart 2017

CBS. Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld 1995Q1 tm 2016Q4
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/mei/19/woningmarktontwikkelingen-groningenveld>

Deltares. Prioritering onderzoek aardbevingsbestendigheid; voor bedrijven die werken met gevaarlijke stoffen
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/c/chemische-industrie/documenten/publicaties/2017/maart/1/prioriteringslijst-bedrijven>

RUG. Critical Review Woningmarktonderzoeken
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/w/woningmarktonderzoek-cbs/documenten/verslagen/2017/maart/2/verslag-critical-review-woningmarktonderzoeken>

Mei 2017

CBS. Woning- en bewonerskenmerken van deelnemers aan de opkoopregeling in het Groningse aardbevingsgebied
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/mei/19/woning-en-bewonerskenmerken-deelnemers-pilot-koopinstrument>

TU Delft OTB, CMO STAMM. Evaluatie pilot koopinstrument
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/mei/17/evaluatie-pilot-koopinstrument>

Juni 2017

BuildinG. Rapport Kennistafel Bouwkundig versterken
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/verslagen/2017/juni/16/advies-building-kennisprogrammering-bouwen-en-versterken>

NEN. NPR 9998:2017 aardbevingsbestendig bouwen
<https://www.nen.nl/NEN-Shop/Norm/NPR-99982017-Ontw.-nl.htm>

Werkgroep Maatgevende aardbevingsbelasting voor de industrie. Aanvullende inzichten over de Loc-toets op de aardbevingsbestendigheid van de chemische industrie in Groningen

<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/c/chemische-industrie/documenten/publicaties/2017/6/28/aanvullend-advies-werkgroep-maatgevende-aardbevingsbelasting>

Juli 2017

Antea Group. Onderzoek meetinstrumenten stap 3 - verschillenanalyse
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/juni/27/rapport-meetinstrumenten-groningen-ncg-antea-group>

RUG. Gronings Perspectief, Wetenschappelijk rapport #3
<https://www.groningsperspectief.nl/wp-content/uploads/2017/07/Wetenschappelijk-rapport-3.pdf>

TU Delft OTB. Eigen Huis Marktindicator – regionaal, 2017Q1
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/juli/21/rapportage-eigen-huis-marktindicator-groningen-q1-2017>

Universiteit Leiden. Review vijf leefbaarheidsonderzoeken
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/g/gronings-perspectief/documenten/rapporten/2017/juli/14/review-vijf-leefbaarheidsonderzoeken>

Augustus 2017

TU Delft OTB. Eigen Huis Marktindicator – regionaal, 2017Q2
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/september/5/eigen-huis-marktindicator---regionaal>

Oktober 2017

CBS. Woningmarktontwikkelingen rondom het Groningenveld 1995Q1 tm 2017Q2
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/themas/w/woningmarktonderzoek-cbs/documenten/rapporten/2017/oktober/31/cbs-rapport-woningmarktontwikkelingen-groningenveld-q3-2017>

Hammerstein, Asser & Van de Bunt. Advies uitgebracht aan de Nationaal Coördinator Groningen e.a. over schadeprotocol
<http://www.groninger-bodem-beweging.nl/images/pdf/Advies-Hammerstein-aan-NCG-ea.pdf>

TU Delft OTB. Eigen Huis Marktindicator – regionaal, 2017Q3

<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/oktober/19/eigen-huis-marktindicator-regionaal-2017-q3>

December 2017

TU Delft OTB. Eigen Huis Marktindicator – regionaal, 2017Q4

<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/downloads/rapporten/2017/december/30/eigen-huis-marktindicator-%E2%80%93-regionaal-2017-q4>

Nationaal Coördinator Groningen

Postbus 3006 | 9701 DA Groningen

T 088 041 44 44

info@nationaalcoordinatorgroningen.nl

www.nationaalcoordinatorgroningen.nl

